

Politiek – een mannelijke wereld?

De positie van vrouwen in de Nederlandse politiek

Politics - a man's world?

The position of women in Dutch politics

Politika - svět mužů?

Pozice žen v nizozemské politice

Magisterská diplomová práce

Bc. Lucie Lechnerová

Vedoucí práce: Drs. Bas Hamers

OLOMOUC 2017

Ik verklaar dat ik mijn scriptie zelfstandig heb geschreven en alle gebruikte bronnen heb vermeld.

Te Přerov op 13 december 2017

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracovala samostatně, používala výhradně vlastních slov a uvedla v ní veškerou literaturu, kterou jsem použila.

V Přerově dne 13. 12. 2017

.....
Bc. Lucie Lechnerová

Dankbetuiging

Op deze plaats wil ik graag van harte mijn dank betuigen aan mijn begeleider Drs. Bas Hamers voor zijn waardevolle adviezen, zijn hulp en tijd die hij me tijdens het schrijven van mijn scriptie heeft gegeven.

Inhoud

Inleiding	6
1 Theoretisch deel	10
1.1 Inleiding in de problematiek van het lage aantal vrouwen in de politiek	10
1.1.1 Studies over gendersverschillen in de politiek.....	14
1.1.2 Theorie van de politieke representatie van vrouwen.....	16
1.1.2.1 Descriptieve politieke representatie.....	17
1.1.2.2 Substantieve politieke representatie	18
1.1.2.3 Concept van de kritische massa.....	19
1.1.3 Gebieden van interesse van vrouwelijke politici.....	22
1.1.4 Barrières	26
1.1.4.1 Individuele barrières	26
1.1.4.2 Maatschappelijke barrières	28
1.1.4.3 Institutionele barrières	28
1.1.5 Quota	30
1.2 Vrouwen in de Nederlandse politiek	33
1.2.1 Inleiding in de problematiek van vrouwen in de Nederlandse politiek.....	33
1.2.2 Het vrouwenkiesrecht in Nederland	35
1.2.3 Nederlandse vrouwenpolitici in de geschiedenis	39
1.2.3.1 Suze Groeneweg	39
1.2.3.2 Cary Pothuis-Smit.....	40
1.2.3.3 Dr. Anna de Waal	41
1.2.3.4 Dr. Marga Klompé.....	42
1.2.3.5 Drs. M.B.C. Beckers-de Bruijn	44
1.2.3.6 Jeltje van Nieuwenhoven.....	45
2 Praktisch deel	46

2.1	Definitie van de periode	46
2.2	Definitie van “hoge” functies	48
2.2.1	Minister	48
2.2.2	Minister-president	49
2.2.3	Staatssecretaris	49
2.3	Analyse	51
2.3.1	Inleiding	51
2.3.2	Politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017	52
2.3.3	Functies en sectoren van vrouwelijke politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017	58
2.3.4	Opleiding van politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017	60
2.3.5	Resultaten van de analyse.....	61
3	Conclusie.....	65
	Literatuurlijst.....	68
	Bijlagen	72
	Bijlage 1.....	72
	Bijlage 2.....	79
	Resumé in het Tsjechisch.....	84
	Resumé in het Duits	86
	Anotace.....	88

Inleiding

Het thema van mijn scriptie - vrouwen in de politiek – is een veel besproken thema dat echter tegelijkertijd omstreden is. De politiek werd namelijk traditioneel als een mannelijke wereld beschouwd. In mijn scriptie oriënteer ik me primair op de situatie in Nederland. Nederland wordt traditioneel als een tolerant land beschouwd. Om deze reden vraag ik met deze scriptie, hoe het ervoor staat met de positie van de vrouw in de Nederlandse politiek. Met deze vraag hield ik me al bezig in mijn bachelorscriptie. Vanwege de tolerantie in Nederland kan er worden gezegd dat de Nederlandse politiek voor vrouwen open is. Hoe is echter de situatie in de “hoge” politiek? Bezetten vrouwelijke politici hooggeplaatste functies in de Nederlandse regering? Kunnen ze actief aan de leiding van hun land deelnemen of hebben ze alleen een “representatieve” functie in de Nederlandse politiek? Dit onderwerp koos ik vanwege mijn interesse voor deze problematiek. Verder vind ik het ook belangrijk naar deze problematiek te verwijzen. Allereerst wou ik graag vermelden dat het niet om een feministisch gefocuste scriptie gaat. Mijn doel is op grond van theorieën en de analyse vast te stellen welke rol de Nederlandse vrouwelijke politici in de politiek van hun land bezetten, met de bijzondere focus op de hooggeplaatste functies. Daarmee wil ik naar de actualiteit van deze problematiek verwijzen.

Deze scriptie wordt in 2 delen ingedeeld, namelijk in het theoretische en praktische deel. Het theoretische deel wordt vervolgens in 2 subhoofdstukken ingedeeld. In het eerste subhoofdstuk van het theoretische deel houd ik me eerst bezig met de situatie van vrouwen in de politiek over de hele wereld. Ik vermeld hier belangrijke verdragen die door landen over de hele wereld werden gesloten om de positie van vrouwen in de politiek te verbeteren. Verder vermeld ik studies over genderverschillen in de politiek en daarmee samenhangende factoren die in het proces van het genderverschil een wezenlijke rol spelen. In het volgende hoofdstuk houd ik me bezig met de theorie van de politieke representatie van vrouwen, namelijk met de

descriptieve, substantieve representatie en met het concept van de kritische massa. Mijn aandacht vestig ik onder andere op de gebieden van interesse van vrouwelijke politici. Daarmee wordt de problematiek van barrières verbonden die in het theoretische deel ook wordt besproken. Ik concentreer me op 3 hoofdbarrières die vrouwen in de toetreding tot de politiek hinderen, namelijk de individuele, institutionele en maatschappelijke barrières. De laatste problematiek in het eerste onderdeel van het theoretische deel zijn quota. Hier houd ik me bezig met het nut van quota in het algemeen, met hun waarneming in de maatschappij en de verschillende soorten. Mijn aandacht vestig ik onder andere op de situatie in Nederland, wat de problematiek van quota betreft. In het tweede subhoofdstuk van het theoretische deel houd ik me primair bezig met vrouwen in de Nederlandse politiek. Ten eerste concentreer ik me op de problematiek van vrouwen in de Nederlandse politiek in het algemeen en op de positie van de Nederlandse politieke partijen ten opzichte van deze problematiek. Ten tweede houd ik me bezig met het ontstaan en de ontwikkeling van het vrouwenkiesrecht in Nederland en met de inspanning van vrouwen en vrouwelijke organisaties die voor dit kiesrecht streden. Het laatste hoofdstuk van het theoretische deel is gewijd aan vrouwelijke politici die de Nederlandse politiek wezenlijk beïnvloed hebben, namelijk Suze Groeneweg, Cary Pothuis-Smit, Anna de Waal, Marga Klompé, Maria Brigitta Catherina Beckers-de Bruijn en Jeltje van Nieuwenhoven.

Het tweede, praktische deel van deze scriptie bestaat uit een analyse. In de analyse houd ik me bezig met het onderzoek naar vrouwelijke politici in hoge functies in de Nederlandse regering in de periode na de Tweede Wereldoorlog tot heden. De periode na de Tweede Wereldoorlog koos ik als uitgangspunt vanwege het feit dat het om een belangrijk punt in de menselijke geschiedenis gaat, wanneer de politieke situatie wereldwijd verandert. De analyse eindigt in het jaar 2017 wanneer het kabinet-Rutte II. aan de macht was. Het huidige kabinet-Rutte III. wordt uit mijn analyse uitgesloten. Onder de naam “hoge” functies versta ik de volgende

posities in de regering, en wel minister, staatssecretarissen, minister-presidenten en viceminister-presidenten. In de analyse onderzoek ik eerst het totale aantal vrouwen in de onderzochte functies in de bepaalde periode in verhouding tot het aantal mannelijke politici. Verder houd ik me bezig met het onderzoek van sectoren waarin vrouwelijke politici in de bepaalde periode werkzaam zijn. Het doel van dit onderzoek is vast te stellen of de sectoren waarin vrouwelijke politici werkzaam zijn, als maatschappelijk, dus “vrouwelijk”, kunnen worden beschouwd. Ten tweede wil ik vaststellen of vrouwelijke politici ook werkzaam zijn in de meer prestigieuze sectoren die als “mannelijk” kunnen worden beschouwd. Mijn aandacht vestig ik onder andere op de analyse van bepaalde functies die vrouwen in de onderzochte perioden bezetten en op de politieke partijen, waarvan de onderzochte vrouwelijke politici lid waren. Ten slotte onderzoek ik in de analyse de opleiding van politici want de opleiding is een belangrijke factor, wat de toetreding van vrouwen tot de politiek betreft.

Het thema van vrouwen in de politiek wordt vaak in de literatuur behandeld. Het is mogelijk verschillende boeken te vinden die zich met deze problematiek bezighouden. Het gaat echter vooral om Engelse boeken. Wat de Nederlandse boeken betreft, is het niet zo makkelijk boeken te vinden die zich met deze thematiek bezighouden. Voor mijn theoretische deel maak ik vooral gebruik van de Engelse boeken. Voor het hoofdstuk over het vrouwenkiesrecht vond ik bv. het Nederlandse boek van Borkus, Marja e.a., *“Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht”*, een initiatief van een Nederlandse club voor vrouwenbelangen. In mijn scriptie gebruikte ik veel onderzoeken en studies. Onder deze onderzoeken en studies maakte ik ook gebruik van de Tsjechische bronnen. Vanwege het gebrek aan monografieën moest ik veel internetbronnen gebruiken, waar ik verschillende artikelen, onderzoeken en online boeken vond. Voor mijn analyse gebruik ik vooral gegevens van de website www.parlement.com dat een initiatief van het Parlementair Documentatie

Centrum van de Universiteit Leiden is. Een deel van deze scriptie bestaat ook uit bijlagen met tabellen die overzichtelijk de onderzochte gegevens in de analyse uitbeelden.

1 Theoretisch deel

1.1 Inleiding in de problematiek van het lage aantal vrouwen in de politiek

Het thema “Vrouwen in de politiek“ behoort nog steeds tot de problematische thema’s, waarop de aandacht wordt gevestigd. Lange tijd werd de deelname van vrouwen aan het politieke gebeuren negatief waargenomen. In de 19^e eeuw en aan het begin van de 20^e eeuw werd de afwezigheid van vrouwen en hun uitsluiting uit het politieke gebeuren met behulp van het zogenaamde concept van *afzonderlijke sferen* beredeneerd. Volgens dit concept behoren vrouwen tot de “private sfeer” en mannen tot de “openbare” sfeer. Dit concept bestaat in het verschil en tegelijk in de complementariteit tussen mannen en vrouwen. Vrouwen zouden derhalve voor de huishouding en het familieleven en mannen voor hun werk en de wereld in het algemeen moeten zorgen. Dit concept is echter niet gebaseerd op de gelijkheid tussen vrouwen en mannen. De “private sfeer” – de vrouwelijke sfeer – werd aan de “openbare” sfeer onderschikt. Daardoor werden vrouwen aan mannen onderschikt.¹

Vrouwen vormen ongeveer de helft van de menselijke bevolking. Toch bezetten vrouwen volgens *the international organization of Parliaments*² wereldwijd slechts 23,3% plaatsen in de politiek. Deze nummer stemt overeen met het aantal 10.754 vrouwen van het totale aantal 46.119 vertegenwoordigers in parlementen over de hele wereld. Daarvan is 23,4% van de vrouwen in de volksvertegenwoordigingen dat betekent 9.173 vrouwen van het totale aantal van 39.196 leden van de volksvertegenwoordigingen over de hele wereld. Het totale aantal vrouwen in de Senaat is 22,8%, dus 1.581 van 6.923.

De vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek bedraagt 25,1% in Europa, 24,9% in de Europese Tweede Kamers en 25,9% in de senaten. Een uitzondering vormen de

---

¹ J. Gelnarová, *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podprezentovány?“*, in: Acta politologica, Vol. 2, No. 2, Univerzita Karlova v Praze, 2010, p. 123, URL: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00073.pdf>>.

² Alle gegevens uit de website <<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>> (geraadpleegd op 21 april 2017). De resultaten zijn tot 1 januari 2017 actualiseert.

Scandinavische landen, die bekend zijn voor de hoge deelname van vrouwen aan de politiek in het land. Een van redenen daarvoor, is het feit dat er informele quota werden ingevoerd in de Scandinavische landen. Uitzonderingen worden gevormd door Finland en Denemarken, waar geen quota zijn. Toch is de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek hoog in die landen. Het aantal vrouwen in de politiek van deze landen is 41,7%. Daartegenover staan de percentages in Azië en Arabische landen. In Azië is het slechts 19,7% van de vrouwen, die actief in de politiek zijn, en in de Arabische landen 18,9%.

Wat de landen zelf betreft, staat Nederland op de 21^e plaats in de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. In de Tweede Kamer is 38% van de vrouwen, dus 57 vrouwen van het totale aantal van 150 plaatsen, en in de Eerste Kamer 34,7%, dus 26 vrouwen van de 75. Op de 20^e plaats staat België, dat eveneens 38,0% van de vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers heeft, dat betekent 57 zetels van de 150. In de Senaat vormen vrouwen echter 50% dat stemt overeen met 30 zetels voor vrouwen van het totale aantal van de 60. De Tsjechische Republiek komt op de 94^e plaats. In het parlement is alleen 20% van de vrouwen (40 van de 200 leden), en in de Senaat is 18,8% van de vrouwen (15 vrouwen van de 80 leden). Op de eerste plaats komt Rwanda met 61,3% van de vrouwen in het parlement en 38,5% van de vrouwen in de Senaat. Vervolgens komen de Scandinavische landen – IJsland (4^e plaats – 47,6%), Zweden (6^e plaats – 43,6%), Finland (9^e plaats – 42,0%) en Noorwegen (14^e plaats – 39,6%). Op de laatste plaatsen komen de Arabische landen als Saudi-Arabië (98^e plaats – 19,9%), Oman (189^e plaats – 1,2% en 16,5%³). Op de 193^e en laatste plaats komt Jemen met geen enkele vrouw in het parlement en 1,8% van de vrouwen in de Senaat.

In de eerste helft van de 20^e eeuw namen zowel landen als internationale organisaties de beslissing de problematiek van het lage aantal vrouwen in de politiek op te lossen. Op grond van deze ontmoetingen ontstonden internationaal geldende documenten die gebieden over de

---

³ Het eerste cijfer drukt het aantal vrouwen in de Tweede Kamer en het tweede het aantal vrouwen in de Senaat uit.

(ook politieke) gelijkheid tussen mannen en vrouwen in het rechtssysteem van de landen verankerden.

Tot deze belangrijke documenten behoort het verdrag *International Covenant on Civil and Political Rights* die door Verenigde Naties (VN) op 16 december 1966 in New York werd aangenomen. Dit verdrag trad in het jaar 1976 in werking. In Nederland werd dit verdrag op 11 december 1978 aangenomen.⁴ Het verdrag sluit aan op de *Universal Declaration of Human Rights* van het jaar 1948 en concretiseert en verbreedt de rechten. Voor vrouwen en de politiek is vooral het artikel 3 in het tweede deel van het belang, waar staat:

*“The States Parties to the present Covenant undertake to ensure the equal right of men and women to the enjoy men to fall civil and political rights set forth in the present Covenant.”*⁵

Op 18 december 1979 werd een volgend belangrijk verdrag in New York aangenomen. Het gaat om de *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* die op 3 september 1981 in werking trad. De Nederlandse regering nam dit verdrag op 23 juli 1991 aan.⁶ Het doel van dit verdrag was alle vormen van vrouwendiscriminatie te vermijden en te elimineren. Volgens dit verdrag is elke vorm van vrouwendiscriminatie of hun ongelijkgerechtigde positie ontoelaatbaar. Alle landen die dit verdrag hebben ondertekend, verplichten zich tot maatregelen om vrouwen aan geen enkele vorm van discriminatie bloot te stellen.

“For the purposes of the present Convention, the term "discrimination against women" shall mean any distinction, exclusion or restriction made on the basis of sex which has the effect or purpose of impairing or nullifying the recognition, enjoyment or exercise by women,

---

⁴ ‘United Nations Treaty Collection’, URL: <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en> (geraadpleegd op 21 april 2017).

⁵ ‘International Covenant on Civil and Political Rights’, URL: <<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20999/volume-999-I-14668-English.pdf>> (geraadpleegd op 21 april 2017).

⁶ ‘United Nations Treaty Collection’, URL: <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en> (geraadpleegd op 21 april 2017).

irrespective of their marital status, on a basis of equality of men and women, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural, civil or any other field.”⁷

In september 1995 vond de 4^e wereldconferentie van de VN over vrouwen plaats, waaraan zowel niet-gouvernementele organisaties als vertegenwoordigers van 189 regeringen deelnamen. In het kader van deze conferentie ontstond de *Beijing Declaration and Platform for Action*. Het doel van de verklaring was alle hindernissen tot de deelname van vrouwen aan alle gebieden van het openbare en private leven te elimineren. Dit document ontstond dankzij een grote inspanning van niet-gouvernementele organisaties en hun ondersteuning. Daarom wordt dit document tot op heden beschouwd als één van de meest progressieve en complexe VN documenten op het gebied van vrouwenrechten en de gelijkheid tussen mannen en vrouwen.⁸

Wat de politieke sfeer betreft, wordt de deelname aan het politieke gebeuren in het zevende punt van deze verklaring behandeld:

„The Universal Declaration of Human Rights states that everyone has the right to take part in the Government of his/her country. The empowerment and autonomy of women and the improvement of women’s social, economic and political status is essential for the achievement of both transparent and accountable government and administration and sustainable development in all areas of life. [...] Women’s equal participation in decision-making is not only a demand for simple justice or democracy but can also be seen as a necessary condition for women’s interests to be taken in to account. Without the active participation of women

---

⁷ ‘Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women’, URL: <<http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article3>> (geraadpleegd op 21 april 2017).

⁸ “Pekingská deklarace a akční platforma – i po dvaceti letech jsou její cíle stále aktuální“, URL: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/pekingska-deklarace-a-akcni-platforma_-i-po-dvaceti-letech-jsou-jeji-cile-stale-aktualni-134637/> (geraadpleegd op 21 april 2017).

and the incorporation of women's perspective at all levels of decision-making, the goals of equality, development and peace cannot be achieved."⁹

1.1.1 Studies over genderverschillen in de politiek

Er zijn veel studies die zich met genderverschillen bezighouden. De aandacht wordt bovendien op genderverschillen in de politiek gevestigd. In deze studies wordt een andere waarneming van politieke vragen, thema's of van de politieke macht door vrouwen onderzocht. Men probeert vast te stellen waarom vrouwen juist dit andere gedrag vertonen in vergelijking tot mannen. Sommige onderzoekers beschrijven deze genderverschillen in het politieke gedrag als *gender gap*. De lage deelname van vrouwen aan de politiek kan derhalve invloed op het onvoldoende doorzetten van typisch vrouwelijke belangen hebben.¹⁰

Volgens het liberale feminisme zijn er 3 factoren die een fundamentele rol in het proces van genderverschillen spelen. Ten eerste gaat het om *sex-rol socialization*. Deze factor bepaalt op welke wijze vrouwen en mannen de gender-stelling wordt geleerd. De *structural* factor is gebaseerd op de invloed van het onderwijs, het inkomen en de baan. De laatste factor is *situational*, deze factor omvat de huwelijksstatus of moederschap.

De factor van *seks-rol socialization* speelt een fundamentele rol in de genderverschillen in stellingen en het gedrag van vrouwen in de politiek. Vrouwen worden volgens deze benadering traditioneel al vanaf de kinderjaren in de passieve rol geplaatst. Dit feit beïnvloedt vervolgens de passieve deelname van volwassen vrouwen aan de politiek. Het proces van socialisatie verloopt niet alleen door middel van ouders, maar ook door instituties zoals scholen, kerken en media. Talrijke studies hebben vastgesteld dat vrouwen en mannen vanaf hun kinderjaren wordt geleerd dat de politiek een mannelijk gebied is. Vervolgens hebben onderzoeken bewezen dat het onderwijs (*structural*) een grote invloed heeft op de vrouwelijke

---

⁹ 'Beijing Declaration and Platform for Action', URL: <<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>> (geraadpleegd op 21 april 2017).

¹⁰ L. Balážová, *Politická reprezentace žen v parlamentech zemí Evropské unie - analýza institucionálních proměnných pomocí metody QCA*. Magisterská diplomová práce, Olomouc 2013, p. 24.

participatie. De Amerikaanse gender expert Virginia Sapiro benadrukt, dat de onderwijsprestatie een grotere invloed op het engagement van vrouwen in de politiek heeft dan een huwelijksstatus of moederschap (*situational*).¹¹

Dat vrouwen andere politieke stellingen hebben, benadrukt bovendien Carol Gilligan, een Amerikaanse psycholoog met een specialisatie in gender. Ze beweert dat vrouwen meer de nadruk op de samenhang van private en maatschappelijke relaties leggen, terwijl mannen meer interesse in het gebruik van macht en confrontatie hebben.¹²

In de jaren twintig van de 20^e eeuw begonnen vrouwelijke politieke activisten meer vrouwen in de politiek te eisen. De reden daarvoor was het feit dat vrouwen macht en gebruik van macht anders waarnemen dan mannen. De waarneming van macht hangt nauw met gender samen. Mannen en vrouwen benaderen de macht op een andere manier. Dat komt vooral vanwege het feit dat mannen en vrouwen vanaf de kinderjaren anders worden gesocialiseerd, zoals boven vermeld. Vrouwen zien de macht meer coöperatief. Ze tonen meer gevoelige, sociale, pacifistische en ecologische stellingen in hun politiek, in vergelijking tot mannelijke politici, die macht als een soort dominantie en confrontatie waarnemen. De feministische theorieën beweren dat het bijna niet mogelijk is gender van de macht te scheiden.¹³

Op grond van verschillende studies is het duidelijk, dat de vrouwelijke politiek minder destructief en meer coöperatief dan de mannelijke is. Dat leidt tot de conclusie, dat de lage deelname van vrouwen in de politiek niet wenselijk is en dat vrouwen een grotere rol in de politieke wereld zouden moeten spelen. Daarom is een behoorlijke vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek noodzakelijk.

---

¹¹ L. L. M. Bennett, & S. E. Bennett, "Changing Views about Gender Equality in Politics: Gradual Change and Lingering Doubts", in: Duke, Lois Lovelace, *Women in politics outsiders or insiders?*, New Jersey: Prentice Hall, 1993, p. 47-48.

¹² C. Clark & J. Clark, "The Gender Gap 1988: Compassion, Pacifism, and Indirect Feminism", in: Duke, Lois Lovelace, *Women in politics outsiders or insiders?*, New Jersey: Prentice Hall, 1993, p. 34.

¹³ I. E. Deutschman, "Feminist Theory and the Politics of Empowerment", in: Duke, Lois Lovelace, *Women in politics outsiders or insiders?* New Jersey: Prentice Hall., 1993, p. 3 – 6.

1.1.2 Theorie van de politieke representatie van vrouwen

In het algemeen kan de politieke representatie worden beschouwd als de aanwezigheid van leden van een bepaalde groep in formele politieke instituties. Binnen de theorie van de politieke representatie handelen vertegenwoordigers namens een groep die ze representeren. Volgens deze theorie moeten er in de politiek meer vrouwen zijn om vrouwenbelangen effectief te kunnen representeren. Het is echter fundamenteel of de vrouwelijke politici juist een genderperspectief kiezen. Men kan veronderstellen, dat vrouwelijke politici vrouwenbelangen beter zullen vertegenwoordigen vanwege het feit dat ze juist vrouwen zijn.¹⁴

De theorie van de politieke representatie van vrouwen gaat uit het ontstaan van politieke instituties van een moderne democratie. Deze moderne democratische staten begonnen zich in de 18^e en 19^e eeuw te ontwikkelen. De nieuwe democratie bestond in het concept van de burger - kiezer en van een gekozen vertegenwoordiger. De burger – kiezer nam deel aan de politieke gebeurtenissen door middel van de vertegenwoordiger die de belangen van de kiezer vertegenwoordigde.

De politieke representatie veranderde in de loop der tijd. De breuk in de opvatting van de politieke representatie kwam met de stijgende interesse voor het kiesrecht in het algemeen, met het ontstaan van politieke partijen en ten slotte met de strijd voor het vrouwenkiesrecht. Historisch werden vrouwen voortdurend uitgesloten uit de politiek. In de 19^e eeuw en aan het begin van de 20^e eeuw werd deze afwezigheid van vrouwen en hun uitsluiting uit de politiek met behulp van het zogenaamde concept van *afzonderlijke sferen* beredeneerd, zoals boven genoemd. Met behulp van mannen begonnen vrouwen in de 19e en aan het begin van de 20e eeuw naar een formele erkenning van gelijkheid van vrouwen en mannen voor de wet te

---

¹⁴ J. Gelnarová, *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podprezentovány?“*, in: Acta politologia, Vol. 2, No. 2, Univerzita Karlova v Praze, 2010, p. 121, URL: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00073.pdf>>.

verlangen. De eerste stap daartoe was actief en passief kiesrecht. Deze politieke representatie van vrouwen wordt als de zogenaamde *ideologische representatie* beschouwd.¹⁵

In het algemeen onderscheiden politicologen enkele grondvormen van de politieke representatie. Ten eerste is dat de zogenaamde *formele politieke representatie*. Deze vorm van representatie betekent dat een vertegenwoordiger voor andere mensen door de wet kan handelen. De formele politieke representatie maakt het voor vrouwen mogelijk aan de politiek deel te nemen zoals mannen. Door de formele politieke representatie kunnen vrouwen zowel kiezen als gekozen worden. Deze soort van politieke representatie betekent echter niet automatisch gelijke representatie van vrouwen en mannen in de politiek. De formele representatie is derhalve het onvoldoende concept van politieke representatie van vrouwen. Om deze reden definieert H. F. Pitkin¹⁶ nog andere vormen van politieke representatie, en wel de symbolische, descriptieve en substantieve politieke representatie.¹⁷

1.1.2.1 Descriptieve politieke representatie

De formele representatie is de eerste stap naar gelijke vertegenwoordiging. Dit concept is echter onvoldoende omdat er geen gelijkheid van kansen in aanmerking wordt genomen. Om deze reden wordt de aandacht juist op het concept van de *descriptieve politieke representatie* gevestigd. Dit concept gaat van het model van H. F. Pitkin uit die deze representatie bovendien als “*standing for*” definieert.

In het algemeen kan de descriptieve politieke representatie met het woord *representativiteit* worden gemarkeerd. Dit concept hangt samen met het recht op representatie van eigen belangen door een institutie. De gekozen vertegenwoordigers representeren volgens dit

---

¹⁵ J. Gelnarová, *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podprezentovány?“*, in: Acta politologia, Vol. 2, No. 2, Univerzita Karlova v Praze, 2010, p. 122, URL: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00073.pdf>>.

¹⁶ Hanna Fenichel Pitkin is een Amerikaanse politicoloog die aan de University of California werkzaam is. Voor meer informatie zie <<http://polisci.berkeley.edu/people/person/hanna-pitkin>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).

¹⁷ K. Bobrová, *Politické zastoupení žen. Kvantitativní analýza zastoupení žen v politických stranách*. Magisterská diplomová práce, Olomouc 2009, p. 11.

concept de belangen van mensen. De descriptieve politieke representatie bestaat daarin dat de samenstelling van een representatieve institutie met de samenstelling van de maatschappij overeenstemt. Daardoor kunnen de gekozen vertegenwoordigers het best de belangen van de hele maatschappij vertegenwoordigen. Om deze reden zou het aandeel van vrouwen in de politieke representatie van een land afhankelijk zijn van het aandeel van vrouwen in de maatschappij. Dat betekent dat als vrouwen de helft van de bevolking vormen, ze volgens deze theorie ook de helft van de gekozen vertegenwoordigers in representatieve instituties zouden moeten vormen.¹⁸

Men kan bovendien nog 2 andere soorten van de descriptieve representatie onderscheiden, en wel de functionele en sociale representatie. Onder de functionele representatie wordt de relatie tussen de gekozen vertegenwoordigers en de vertegenwoordigde maatschappij onderzocht. Wat de sociale representatie betreft, wordt de aandacht op de sociale aspecten gevestigd, en wel op het ras, de sociale klasse en het geslacht.

Het relatieve aandeel vrouwen en mannen in de representatieve instituties betekent echter niet, dat ze juist de belangen van een bepaalde groep zullen vertegenwoordigen. Om deze reden moet een ander concept in aanmerking worden genomen, en wel de *substantieve politieke representatie*.¹⁹

1.1.2.2 Substantieve politieke representatie

De substantieve politieke representatie wordt als het belangrijkste deel van het concept van de politieke representatie beschouwd. H. F. Pitkin markeert deze soort van politieke representatie als "*acting for*". Dat betekent dat de gekozen vertegenwoordigers niet alleen de maatschappij

---

¹⁸ H. F. Pitkin, "The Concept of Representation", Los Angeles: Berkeley, CA: University of California Press, 1967, p. 60.

¹⁹ Balážová, *Politická reprezentace žen v parlamentech zemí Evropské unie - analýza institucionálních proměnných pomocí metody QCA* (2013): 20.

representeren, maar ook zijn belangen verdedigen. In het algemeen betekent substantieve politieke representatie de werkelijke verdediging van vrouwenbelangen.²⁰

De substantieve representatie is gebaseerd op de voorwaarde dat de vrouwelijke vertegenwoordigers vrouwen en vrouwenbelangen actief zullen representeren. Deze voorwaarde hangt met de theorie van groepsidentiteit samen. Er zijn theorieën dat vrouwen zich voor andere gebieden dan mannen interesseren. Op grond van dit gendersverschil representeren en handelen vrouwelijke politici op een andere manier dan hun mannelijke collega's. Om deze reden worden vrouwen met gebieden verbonden, die als "vrouwelijk" kunnen worden beschouwd. In dit geval gaat het bv. om het gebied van het onderwijs of de gezondheidszorg. Toch geldt dit niet altijd. Er zijn factoren die de gekozen vertegenwoordigers meer dan het gendersverschil kunnen beïnvloeden, en wel ideologie, sociale klasse, etniciteit of religie.²¹ Om deze reden interesseren vrouwelijke representanten zich niet altijd primair voor vrouwenbelangen. Enkele vrouwelijke politici kunnen namelijk door mannelijke concepten worden beïnvloed. In het concept van de substantieve politieke representatie speelt verder nog het zogenaamde *concept van de kritische massa* een belangrijke rol.

1.1.2.3 Concept van de kritische massa

Het concept van de kritische massa speelt een essentiële rol in de theorie van de politieke representatie van vrouwen. Dit concept werd voor het eerst vermeld door Rosabeth Moss Kanter²². Later werd dit concept van de politieke representatie van vrouwen uitgebreid. Wat

---

²⁰ Pitkin, *The Concept of Representation* (1967): 120.

²¹ J. Lovenduski & P. Norris, *Westminster Women: the Politics of Presence*, in: *Political studies*, Vol. 51, 2003, p. 87, URL: <https://sites.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Articles/Articles%20published%20in%20journals_files/Westminster_Women_Lovenduski_Norris_2001.pdf>.

²² Rosabeth Moss Kanter is hoogleraar van de Harvard Business School. Voor meer informatie zie <<http://www.hbs.edu/faculty/Pages/profile.aspx?facId=6486>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).

de politieke representatie van vrouwen betreft, gebruikte Drude Dahlerup²³ dit concept dat ze definieerde in haar werk *From a Small to a Large Minority Women in Scandinavian Politics* uit het jaar 1988.

Het concept van de kritische massa, originele naam *critical mass*, stamt van de nucleaire fysica. Het gaat om een massa, die nodig is, om een kettingreactie te starten.²⁴ Drude Dahlerup bepaalde 30% als de kritische grens van dit concept: “*It takes a critical mass of women, e.g. 30 percent, to make a difference in politics.*”²⁵ Vervolgens voert Dahlerup in haar artikel aan: “*A large minority can make a difference, even if still a minority.*”²⁶ Volgens dit concept is een bepaalde kritische massa van bepaalde vertegenwoordigers nodig voor mogelijke veranderingen in het politieke gedrag. Wat vrouwen in de politiek betreft, kunnen vrouwelijke politici de politiek beïnvloeden en politieke macht krijgen, indien de kritische grens 30% van vrouwelijke vertegenwoordigers wordt bereikt. Daardoor kunnen de gelijke kansen van vrouwen en mannen in de politiek makkelijker worden bewerkstelligd. Op grond van het concept van de kritische massa kan worden verondersteld dat de politieke representatie van vrouwen in staatsinstituties zal stijgen. Bovendien definieert Dahlerup in haar artikel nog de specifieke veranderingen, die met de invloed van dit concept samenhangen, en wel veranderingen van reacties op vrouwelijke politici, veranderingen in de effectiviteit en prestatie van het werk, in het sociale klimaat van een institutie en in de politiek algemeen, en in de toename van de macht. Het bereiken van de kritische massa van 30%

---

²³ Drude Dahlerup is hoogleraar aan de Stockholm University. Ze specialiseert zich in de politieke wetenschap, primair in gender en politiek. Ze behoort tot de internationale consultants over de thematiek van vrouwen in de politiek en is een specialist in de implementatie van gender quota. Voor meer informatieve zie <<https://drudedahlerup.com/>>.

²⁴ D. Dahlerup, *From a Small to a Large Minority Women in Scandinavian Politics*, in: *Scandinavian Political Studies*, Bind 11 (New Series), 4, 1988, p. 275, URL: <https://tidsskrift.dk/scandinavian_political_studies/article/view/32616/30681>.

²⁵ Dahlerup, *From a Small to a Large Minority Women in Scandinavian Politics* (1988): 275.

²⁶ Dahlerup, *From a Small to a Large Minority Women in Scandinavian Politics* (1988): 276.

wordt door feministische bewegingen als essentieel beschouwd. Toch heeft de politieke representatie van vrouwen in een dominante organisatie enkele consequenties.²⁷

1. hoge zichtbaarheid	9. lagere effectiviteit
2. symbool bv. van het geslacht	10. onaangenaam gevoel in de dominante structuur
3. rolconflict (te vrouwelijk of mannelijk)	11. overbelasting
4. gebrek aan bondgenoten	12. seksuele intimidatie
5. uitsluiting van het sociaal netwerk	13. gebrek aan de legitieme autoriteit
6. gebrek aan macht	14. stereotyping
7. hogere uitvalpercentage	15. intolerantie voor familieverplichtingen
8. lagere promotie	16. dubbele moraal

Tabel 1 – Consequenties voor vrouwen in een dominante organisatie

---

²⁷ Dahlerup, *From a Small to a Large Minority Women in Scandinavian Politics* (1988): 279.

1.1.3 Gebieden van interesse van vrouwelijke politici

In het algemeen kan men veronderstellen, dat vrouwen meer en op een andere manier de vrouwenbelangen vertegenwoordigen, en wel omdat ze juist vrouwen zijn. Om deze reden kan men over specifieke vrouwelijke gebieden van interesse spreken. Is dat echter werkelijk zo? Zijn er überhaupt bepaalde gebieden van interesse van vrouwelijke politici?

Met de verbinding van de politiek en vrouwen wordt bovendien de private sfeer met de openbare sfeer verbonden. Met de toetreding van vrouwen tot de politiek wilden vrouwen vrouwelijke thema's verdedigen, waarop de aandacht in deze tijd werd gevestigd, bv. onderwijs voor vrouwen, gelijke werkgelegenheidskansen voor mannen en vrouwen en abortus. Vrouwen in de politiek worden vaak minder professioneel waargenomen, niet alleen door hun mannelijke collega's, maar ook door zichzelf. Vrouwelijke vertegenwoordigers worden vaak met gebieden verbonden die als "humanitair" worden beschouwd. Het gaat bv. om gebieden als onderwijs, cultuur, sociale politiek en gezondheidszorg. Deze gebieden representeren sferen, die in de politiek niet zoveel prestige hebben, in vergelijking bv. met de economische sfeer.²⁸

Met de problematiek van de gebieden van vrouwelijke interesse, hangt het proces van *stereotyping* samen. Dit proces kan het negatieve beeld van vrouwen in representatieve functies ondersteunen en vrouwen in het algemeen degraderen. Dit veroorzaakt, dat het over problematiek gaat die alleen vrouwen betreft. Dat betekent dat mannen van dit proces volledig worden uitgesloten. De problematiek van *stereotyping* kan vervolgens veroorzaken dat vrouwen zich niet met "meer prestigieuze" gebieden in de politiek kunnen bezighouden. Het gebrek aan vrouwelijke vertegenwoordigers in de politiek kan een negatieve invloed op de vorming van wetten hebben, die om deze reden het sociale aspect kunnen ontberen. De vrouwelijke representanten worden als minderwaardig, als representanten van een eigen groep

---

²⁸ P. Rakušanová, *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*, in: Sociologický ústav AV ČR, Fórum 50%, p. 4, URL: <<http://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).

en niet als individu waargenomen. Het gebrek aan vrouwelijke politici kan bovendien een negatieve invloed op de vrouwelijke politici zelf hebben. Ze moeten zich aan de “mannelijke” politiek aanpassen en het doorzetten van hun vrouwenbelangen is vervolgens moeilijker.²⁹

Men kan veronderstellen dat vrouwen zich meer met vrouwenbelangen zullen bezighouden. Dit feit is een belangrijke factor waarom vrouwen in de politiek aanwezig moeten zijn. In het geval van onvoldoende vrouwelijke representatie in de politiek kunnen vrouwenbelangen namelijk niet voldoende worden vertegenwoordigd. Er zijn echter theorieën die beweren dat vrouwelijke politieke representatie van vrouwenbelangen niet zo cruciaal is. Volgens deze theorie vertegenwoordigen ook mannen vrouwenbelangen en vaak meer dan vrouwen zelf.³⁰

Volgens Anne Phillips³¹ is de vrouwelijke representatie van vrouwenbelangen op 3 principes gebaseerd:

1. Vrouwelijke politici kunnen het best vrouwenbelangen vertegenwoordigen omdat ze zelf deze groep vormen.
2. Vrouwenbelangen kunnen door mannen niet voldoende worden vertegenwoordigd.
3. De aanwezigheid van vrouwelijke politici waarborgt juist de representatie van vrouwenbelangen in samenleving.

Vrouwen vormen echter geen homogene groep. Om deze reden kan niet worden gezegd dat vrouwelijke politici de zelfde vrouwenbelangen als hun vrouwelijke collega's representeren. Toch vertonen vrouwen een zekere parallel, wat de vrouwenbelangen betreft. In het algemeen

---

²⁹ Gelnarová, *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podprezentovány?“* (2010): 129 – 130.

³⁰ K. Celis, *Vrouwenvertegenwoordigd. De vertegenwoordiging van vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigerstijdens de jaren zestig en zeventig*, in: Tijdschrift voor sociologie, Vol. 24, No. 2-3, 2003, p. 210.

³¹ Anne Phillips is hoogleaar van de politiekewetenschap en gendertheorieaan de London School of Economics. Voor meer informatie zie <<http://www.lse.ac.uk/researchandexpertise/experts/profile.aspx?KeyValue=a.phillips%40lse.ac.uk>> (geraadspieeld op 5 oktober 2017).

interesseren vrouwen zich voor thema's als familie, kinderen en gendergelijkheid.³²

Vrouwenbelangen kunnen volgens bepaalde criteria worden gedefinieerd:

1. Vrouwenbelangen die met het biologische aspect samenhangen, bv. zwangerschap.
2. Vrouwenbelangen die met het genderaspect samenhangen, bv. vrouwen op de arbeidsmarkt.
3. Vrouwenbelangen die met het structurele maatschappelijke aspect van vrouwen samenhangen.³³

Zoals boven reeds vermeld, garanderen vrouwen in de politiek nog niet helemaal de effectieve representatie van vrouwenbelangen. Mannelijke vertegenwoordigers houden zich ook met vrouwenbelangen bezig.³⁴ Een wezenlijke factor, die vrouwelijke politici beïnvloedt, is de feministische beweging. Vrouwelijke vertegenwoordigers representeren vaak vrouwenbelangen die in het programma van feministische bewegingen staan. Om deze reden interesseren vrouwelijke politici zich niet vaak voor thema's als bv. weduwepensioenen. Het volgende probleem dat met de vrouwelijke representatie van vrouwenbelangen in de politiek samenhangt, is het feit dat politici in het algemeen werkzaam binnen een bepaalde politieke partij zijn. De loyaliteit van vrouwen tegens hun politieke partijen toe wordt als wezenlijke hindernis gezien om meer voor vrouwenbelangen dan hun mannelijke collega's te strijden. De aanwezigheid van vrouwen in de politiek beïnvloedt echter positief het programma van politieke partijen. De politieke partijen passen namelijk hun programma aan de vrouwenbelangen van hun vrouwelijke leden aan.³⁵

---

³² Gelnarová, *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podprezentovány?“* (2010): 127 – 128.

³³ Celis, *Vrouwenvertegenwoordigd. De vertegenwoordiging van vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers tijdens de jaren zestig en zeventig* (2003): 213.

³⁴ Het resultaat van de studie Celis, *Vrouwen vertegenwoordigd. De vertegenwoordiging van vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers tijdens de jaren zestig en zeventig* (2003). Volgens deze studie hielden zich mannelijke politici met thema's bezig als gelijk loon, abortussen, anticonceptie.

³⁵ Celis, *Vrouwenvertegenwoordigd. De vertegenwoordiging van vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers tijdens de jaren zestig en zeventig* (2003): 210, 219.

Zoals reeds boven vermeld, vormen vrouwen geen homogene groep. Dat geldt ook voor vrouwenbelangen. Volgens Phillips is de veranderlijkheid van vrouwenbelangen echter een reden, waarom juist vrouwen vrouwenbelangen zouden moeten vertegenwoordigen.³⁶

Groepen vrouwen		Onderwerpen
1. werkende vrouwen	6. vrouwelijke burger	1. sociale zekerheid
2. moeders (aanstaande)	7. minderjarigen (meisjes)	2. arbeid
3. weduwen		3. onderwijs
4. werkloze vrouwen		4. anticonceptie en abortus
5. huisvrouwen		5. werkloosheid

Tabel 2 – Onderwerpen en groepen vrouwen die in het kader van de vertegenwoordiging van vrouwen worden besproken³⁷

³⁶ Gelnarová, *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podprezentovány?“* (2010): 128.

³⁷ Gegevens uit het onderzoek tussen jaren 60' - 70' van Celis, *Vrouwen vertegenwoordigd. De vertegenwoordiging van vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers tijdens de jaren zestig en zeventig* (2003).

1.1.4 Barrières

De ingang van vrouwen in de politieke wereld was een langdurig en ingewikkeld proces. Hedentendage kunnen vrouwen wereldwijd min of meer aan de politiek deelnemen. Toch is er een hele reeks barrières, die de ingang voor vrouwen in de politiek compliceren, of verhinderen. Het gaat niet om één oorzaak, maar om een combinatie van verschillende factoren, die de lage vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek wezenlijk beïnvloeden. De barrières kunnen primair in 3 hoofdcategorieën worden ingedeeld, namelijk in individuele, maatschappelijke en institutionele barrières.³⁸

1.1.4.1 *Individuele barrières*

De individuele barrières vormen één van de factoren die de politieke activiteit van vrouwen compliceert. Pippa Norris beschouwt de individuele factoren als essentieel. Tot de individuele barrières behoren onder andere factoren zoals werk, sociale status in de maatschappij en opleiding. De opleiding speelt een belangrijke rol. Men veronderstelt namelijk dat politiek een aangelegenheid van hoogopgeleiden is. Om deze reden zal een hogere opleiding interesse voor dit gebied verhogen.³⁹

Tot de individuele barrières behoort het patriarchale model van de maatschappij. Dit model verdeelt vrouwen en mannen op grond van het stereotype concept. Dat betekent, dat vrouwen de private sfeer vertegenwoordigen, terwijl de mannen de openbare sfeer vertegenwoordigen. Om deze reden zijn vrouwelijke politici niet typisch. Vrouwen moeten het gezin met hun carrière combineren. Wat de individuele barrières betreft, is de ondersteuning van het gezin één van de belangrijkste factoren voor de ingang van vrouwen in de politiek. Een andere factor, die een belangrijke rol speelt, is de verschillende waarneming van man en vrouw, zowel in de maatschappij als in de politiek. Aan mannen worden andere eigenschappen

---

³⁸ P. Rakušanová, *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*, in: Sociologický ústav AV ČR, Fórum 50%, p. 9, URL: <<http://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).

³⁹ L. Linek, & P. Rakušanová, *Projekt: Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích*, in: Sociologický ústav AV ČR, p. 60, URL: <<https://www.mpsv.cz/files/clanky/12446/Nizky-pocet-zen-v-politice.pdf>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).

toegeschreven dan aan vrouwen. Vrouwen worden vaak met eigenschappen geassocieerd als empathie en gevoeligheid. Vanwege de verschillende waarneming van vrouwen en mannen in de maatschappij is het voor vrouwen moeilijker zich in de politiek te handhaven en respect en vertrouwen in de politieke wereld te krijgen. Indien een vrouw in de minderheid is, worden eraan haar door haar mannelijke collega's typische "vrouwelijke" eigenschappen toegeschreven. Dit is dan één van de barrières die vrouwelijke politici in hun politieke carrière hindert. Met de verschillende waarneming van vrouwelijke en mannelijke politici hangt bovendien de verschillende opvatting van macht samen. Macht is een wezenlijk element om de politieke situatie te beïnvloeden of te veranderen.⁴⁰ Mannen en vrouwen beschouwen macht op een andere manier. De waarneming van macht hangt nauw met gender samen. Vrouwelijke politici verlangen in het algemeen niet naar macht en nemen hun politieke activiteit waar als dienst voor de maatschappij. Vrouwen tonen meer empathische, sociale, pacifistische en ecologische stellingen in hun politiek. Mannelijke politici daarentegen nemen hun macht als een vorm van dominantie en confrontatie waar. Om deze reden bezetten vrouwelijke politici posities met een lager prestige, dit in tegenstelling tot hun mannelijke collega's, die sterke posities in de politiek bezetten, zoals bv. financiën en defensie.⁴¹

De ingang van vrouwen in de politiek wordt onder andere ook door culturele veranderingen beïnvloed. Toch spelen ze niet zo een wezenlijke rol. Als het politieke systeem namelijk ongunstig voor vrouwen is, kunnen gunstige maatschappelijk-culturele omstandigheden de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek niet beïnvloeden.⁴²

---

⁴⁰ 'Docentwebsite Bert Oostmeijer', URL: <<http://www.webserv.nhl.nl>> (geraadpleegd op 12 oktober 2017).

⁴¹ L. Linek, & P. Rakušanová, *Projekt: Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích*, in: Sociologický ústav AV ČR, p. 58, URL: <<https://www.mpsv.cz/files/clanky/12446/Nizky-pocet-zen-v-politice.pdf>> (geraadpleegd op 12 oktober 2017).

⁴² Balážová, *Politická reprezentace žen v parlamentech zemí Evropské unie - analýza institucionálních proměnných pomocí metody QCA* (2013): 59.

1.1.4.2 Maatschappelijke barrières

De tweede factor die de ingang en politieke activiteit van vrouwen beïnvloedt, is de maatschappij. De politiek werd eeuwenlang als mannelijke wereld beschouwd waaraan vrouwen niet konden deelnemen. Om deze reden is de ingang in deze overwegend mannelijke wereld voor vrouwen moeilijker. Tot de maatschappelijke barrières behoren onder andere opinies van de maatschappij ten opzichte van de deelname van vrouwen aan de politiek en vooroordelen tegenover vrouwen. Dit is afhankelijk van het feit, in welke mate de maatschappij door het traditionele concept van de indeling van de rollenverdeling in de maatschappij wordt beïnvloed. Vrouwelijke politici betreden namelijk een openbare sfeer die lang als mannelijk werd beschouwd. Om deze reden kan het voor vrouwen problematisch zijn hun openbare sfeer met de private te verbinden. De politieke activiteit is tijdrovend en kan wezenlijk de private sfeer van vrouwen beïnvloeden, zoals bv. de zorg voor het gezin.⁴³

1.1.4.3 Institutionele barrières

De institutionele barrières vormen de laatste factor die de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek wezenlijk beïnvloedt. Tot de institutionele barrières behoren vooral het kiessysteem van een land en de werking van dit systeem, dat het aantal vrouwen in de politiek beïnvloedt. Het kiessysteem speelt een belangrijke rol, wat de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek betreft. Essentieel is de keuze van kandidaten, die de maatschappij en een bepaalde politieke partij vertegenwoordigen. In dit proces speelt in het bijzonder de politieke partij, die de kandidaten bepaalt, een wezenlijke rol. De manier van de keuze van kandidaten binnen politieke partijen vormt één van de basisbarrières voor vrouwen in de politiek. De invloed van kiezers speelt bij dit proces ook een rol. Toch is deze rol niet zo beslissend, in tegenstelling tot het proces binnen politieke partijen. Eén van de mogelijkheden,

---

⁴³ 'Fórum 50%', URL <<https://www.padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariey-v-politice/polecenske-prekazky>> (geraadpleegd op 12 oktober 2017).

hoe de keuze van kandidaten door politieke partijen te beïnvloeden, kunnen de partijquota zijn.⁴⁴

Wat de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek betreft, speelt onder andere het niveau van de democratisering in een land een wezenlijke rol. Men kan veronderstellen, dat de democratische maatschappij een systeem heeft, dat gunstig voor de burgerlijke en politieke vrijheid is. Ten eerste betekent dit, dat vrouwen actief en passief kiesrecht hebben. Ten tweede kunnen vrouwen reëel worden verkozen. Ten slotte beïnvloedt de ontwikkeling van een land de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. Een Amerikaanse hoogleraar, R. E. Matland, houdt zich met deze problematiek bezig. Hij beweert dat een bepaald niveau van ontwikkeling van een land nodig is voor de beïnvloeding van de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. Hoe ontwikkelder een land is, des te hoger wordt de kans op deelname van vrouwen in de politiek. Dat wordt bv. door de mogelijkheid van het onderwijs veroorzaakt. Om deze reden worden vervolgens vrouwen politieke kandidaten.⁴⁵

---

⁴⁴ P. Rakušanová, *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*, in: Sociologický ústav AV ČR, Fórum 50 %, p. 9 – 10, URL: <<http://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>> (geraadpleegd op 12 oktober).

⁴⁵ R. E. Matland, *Women's Representation in National Legislatures: Developed and Developing Countries*, in: *Legislative Studies Quarterly*, Vol. 23, No. 1, 1998, p. 120.

1.1.5 Quota

Quota zijn één van de mogelijke strategieën om het aantal vrouwen in de politiek te verhogen en te stabiliseren. De problematiek van quota is wereldwijd een actueel thema. Quota behoren tot de strategieën, die onder de naam *positieve discriminatie* of *positieve actie* bekend zijn.⁴⁶ Men onderscheidt nog twee andere vormen van strategieën, namelijk de zogenaamde *retorische strategieën* en *strategieën van gelijke kansen*. Als retorische strategieën worden verschillende internationale documenten en officiële verklaringen beschouwd. De strategieën van gelijke kansen betreffen alle maatregelen die tot een verhoogd aantal vrouwen in de politiek leiden. Tot deze maatregelen behoren bovendien verschillende concrete campagnes of projecten.⁴⁷

Vooraf feministische bewegingen, die zich met deze problematiek actief bezighouden, hadden invloed op de wereldwijde actualiteit van quota. Directe discriminatie en verschillende verborgen barrières hinderen vrouwen in hun invloed op de politieke wereld en politieke activiteiten. Om deze reden moeten maatregelen, bijv. quota, worden vastgelegd die de gelijkheid verzekeren. Quota spelen een wezenlijke rol, vooral in de politiek. Met behulp van quota wordt de politieke wereld voor vrouwelijke politici namelijk toegankelijker.

Quota kunnen in *formele* en *informele quota* worden verdeeld. De formele quota worden door de staat en bij wet vastgelegd. Inbreuk op deze verordening kan vervolgens worden bestraft. Deze vorm van quota kan men in veel landen vinden, vooral in landen in Latijns-America, zoals Venezuela, Peru, Brazilië, Ecuador en Mexico.⁴⁸ In enkele Europese landen komen ook formele quota voor. Het gaat bv. om landen als België, Frankrijk, Polen, Slovenië, Spanje en

---

⁴⁶ 'Quota Project', URL: <<http://www.quotaproject.org/aboutQuotas.cfm>> (geraadpleegd op 1 september 2017).

⁴⁷ Balážová, *Politická reprezentace žen v parlamentech zemí Evropské unie - analýza institucionálních proměnných pomocí metody QCA* (2013): 29.

⁴⁸ P. Rakušanová, *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*, in: Sociologický ústav AV ČR, Fórum 50%, p. 6, URL: <<http://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>> (geraadpleegd op 12 oktober 2017).

Griekenland.⁴⁹ Informele quota daarentegen zijn gebaseerd op andere principes, en wel op de vrijwillige keuze van een politieke partij om een quotum in te stellen. In dit geval kan men over de zogenaamde *partijquota* spreken. Om deze reden worden de informele quota als de beste strategie beschouwd, wat de gendergelijkheid betreft. De formele quota komen wereldwijd niet zo vaak voor. Dat kan veroorzaakt worden, doordat formele quota niet overeenkomen met de principes van de liberale democratie. Daarom worden juist de informele quota uitgebreid. Er zijn nog landen, waar er of formele of informele quota vastgesteld worden. Tot deze landen behoren verrassend genoeg Denemarken en Finland. Beide deze landen staan namelijk bekend om het hoge aantal vrouwen in de politiek.⁵⁰

Quota kunnen nog in andere klassen worden ingedeeld. Pippa Norris⁵¹ onderscheidt 3 basisvormen van quota, en wel *gereserveerde zetels*, *partijquota* en *legislatieve quota*. Sinds het jaar 2000 werden de gereserveerde zetels in veel landen ingevoerd, en wel in landen met een lage vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. Om deze reden komt deze vorm van quota vooral in Azië, Afrika en in het Midden-Oosten voor. Het systeem van gereserveerde zetels wordt, zoals bij de legislatieve quota, bij de wet vastgelegd. Het basisprincipe bestaat uit een bepaald aantal gereserveerde zetels voor vrouwen.⁵²

Het systeem van quota wordt in de maatschappij verschillend waargenomen. Er zijn theorieën die beweren dat quota de problematiek van de gendergelijkheid niet oplossen. Volgens deze kritiek staat het systeem van quota niet voor het werkelijke aandeel van vrouwen in de politiek in. Quota kunnen wel vrouwen schaden. Het systeem van quota kan tot de conclusie leiden dat de kwantiteit de kwaliteit overheerst. Men kan namelijk menen, dat vrouwen in de

---

⁴⁹ 'Quota Project', URL: <<http://www.quotaproject.org>>, gebruikt op 1 september 2017.

⁵⁰ P. Rakušanová, *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?*, in: Sociologický ústav AV ČR, Fórum 50 %, p. 7, URL: <<http://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>>.

⁵¹ Pippa Norris is een bekende politicoloog die aan Harvard University werkzaam is. Voor meer informatie zie <www.politickymarketing.com/glossary/pippa-norris>.

⁵² M. L. Krook, *Quotas for Women in Politics. Gender and Candidate Selection Reform Worldwide*, New York: Oxford University Press, 2009, p. 6.

politiek alleen vanwege een verordening zijn, en niet vanwege hun bekwaamheid. Toch helpen quota bij de verwijdering van barrières, die vrouwen in hun ingang in de politieke wereld hinderen. Het is echter essentieel het denken van de maatschappij te veranderen, wat een ingewikkeld proces is.⁵³

Land	Legislatieve quota	Partijquota	Land	Legislatieve quota	Partijquota
België	JA	X	Luxemburg	JA	X
Denemark	X	X	Nederland	X	JA
Duitsland	X	JA	Noorwegen	X	JA
Estland	X	X	Polen	JA	X
Finland	X	X	Portugal	JA	X
Griekenland	JA	JA	Slowakije	X	JA
Hongarije	X	JA	Tsjechische Republiek	X	JA
IJsland	X	JA	Zweden	X	JA
Ierland	JA	X	Zwitserland	X	JA
Italië	X	JA	Groot- Brittannië	X	JA

Tabel 3 – Overzicht van formele en informele quota in Europa⁵⁴

⁵³ M. Dobešová, *Potřebujeme kvóty? Forbes zveřejnil žebříček nejvlivnějších žen Česka, údajně o kvótách nechtějí ani slyšet*, URL: <<http://www.profairplay.cz/potrebujeme-kvoty-forbes-zverejnil-zebricek-nejvlivnejsich-zen-ceska-udajne-o-kvotach-nechteji-ani-slyset/>> (geraadpleegd op 9 oktober 2017).

⁵⁴ Alle gegevens uit de website <<http://www.quotaproject.org>>.

1.2 Vrouwen in de Nederlandse politiek

1.2.1 Inleiding in de problematiek van vrouwen in de Nederlandse politiek

Nederland wordt traditioneel als een tolerant land beschouwd. Hoe is echter de situatie van vrouwen in de Nederlandse politiek? In dit hoofdstuk probeer ik deze problematiek nader aan te duiden.

Voor Nederlandse vrouwen was het jaar 1917 essentieel. In dit belangrijke jaar verkregen ze het passieve kiesrecht en konden uiteindelijk in 1918 kandideren en worden verkozen. Een jaar later verkregen Nederlandse vrouwen het actieve kiesrecht en na de eerste Kamerverkiezingen in 1922 kwamen er 7 vrouwen in de Tweede Kamer, onder andere Suze Groeneweg, de eerste vrouw in het Nederlandse parlement.⁵⁵

Zoals reeds boven vermeld, behoort Nederland tot de landen, waar geen formele quota bestaan, maar wel informele quota in de vorm van de zogenaamde partijquota. De enige Nederlandse politieke partijen met partijquota zijn *Partij van de Arbeid* (PvdA) en *GroenLinks* (GL).⁵⁶ In tegenstelling tot deze partijen staat de conservatieve christelijke partij *Staatkundig-Gereformeerde Partij* (SGP), die de oudste Nederlandse partij in het parlement is. Deze partij is strikt op de traditionele christelijke ideologie gebaseerd. Volgens deze ideologie is een vrouw aan een man onderschikt. Deze partij weigerde lang het vrouwenkiesrecht en het lidmaatschap van vrouwen in de politiek.⁵⁷

De discussie over de problematiek van vrouwen in de politiek is nog steeds actueel in Nederland. Dit thema wordt in het algemeen door politici besproken. Er zijn vrouwelijke politici bijvoorbeeld Kathalijne Buitenweg (GL), Carola Schouten (CU), Stientje van

---

⁵⁵ M. Borkus, e.a., *Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht*, Utrecht: Walburg Pers, 1994, p. 66.

⁵⁶ 'Quota Project', URL: <<http://www.quotaproject.org/country/netherlands#party>> (geraadpleegd op 25 oktober 2017).

⁵⁷ 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrouwy4/staatkundig_gereformeerde_partij_sgp> (geraadpleegd op 25 oktober 2017).

Veldhoven (D66) en Marianne Thieme (PvdD), die 10 manieren hebben opgesteld om meer vrouwen in de Nederlandse politiek te krijgen.⁵⁸

10 manieren om meer vrouwen in de Nederlandse politiek te krijgen	
1.	Vrouwen moeten niet bang zijn aan de politiek actief deel te nemen
2.	Politieke partijen moeten hun vrouwelijke leden actief functies aanbieden
3.	Vrouwen moeten niet bang zijn de politieke ambities te tonen
4.	Vrouwen moeten niet bang zijn voor meer rollen, bv. moeder versus politicus
5.	Quota invoeren
6.	Geen vooroordelen van de kant van politieke partijen tegen vrouwelijke kandidaten
7.	Partijen moeten zelf vrouwen kiezen, bv. vrouw als partijleider
8.	De omstandigheden voor vrouwelijke politici moeten worden verbeterd, bv. zwangerschapsverlof
9.	Het karakter van politieke debatten moet worden veranderd (te mannelijk)
10.	Vrouwen moeten door de maatschappij worden verkozen

⁵⁸ E. Asseldonk, *10 manieren om meer vrouwen in de politiek te krijgen, volgens de vrouwelijke politici zelf*, URL: <<https://www.businessinsider.nl/vrouwen-politiek-tweede-kamer-marianne-thieme-carola-schouten/>> (geraadpleegd op 25 oktober 2017).

1.2.2 Het vrouwenkiesrecht in Nederland

Het vrouwenkiesrecht kan als “een ticket” voor vrouwen tot de politieke wereld beschouwd worden. In de 19^e eeuw begon wereldwijd de strijd voor het vrouwenkiesrecht en in de jaren twintig van de 20^e eeuw verkregen vrouwen ook in andere landen het vrouwenkiesrecht. Het eerste land, waar vrouwen het kiesrecht verkregen, was Nieuw-Zeeland, namelijk in 1893. Dit feit inspireerde vrouwen over de hele wereld om meer voor het vrouwenkiesrecht in hun landen te strijden. Het tweede land, dat het vrouwenkiesrecht in de wet had verankerd, was Australië in 1902 en vervolgens Finland in 1906 als het eerste Europese land.⁵⁹

Hoewel vrouwen in Groot-Brittannië pas 25 jaar later dan vrouwen in Nieuw-Zeeland het kiesrecht verkregen, hadden ze een wezenlijke invloed op de problematiek van het vrouwenkiesrecht over de hele wereld. De strijders voor het vrouwenkiesrecht werden “suffragettes” genoemd (in het Engels *suffrage* = kiesrecht). Suffragettes worden vooral met Groot-Brittannië verbonden, maar deze beweging ontstond al in Frankrijk in 1793. In 1903 richtte de Britse suffragettes één van de meest radicale organisaties op om het vrouwenkiesrecht te verkrijgen, namelijk *Women’s Social and Political Union*. De leden van deze organisatie waren niet bang voor het gebruik van extreme middelen zoals directe aanvallen op politici, hongerstaking of verschillende demonstraties. Uiteindelijk verkregen Britse vrouwen het kiesrecht in 1918⁶⁰ en 1928.⁶¹

Wat het vrouwenkiesrecht betreft, is de ontwikkeling van het vrouwenkiesrecht in Zwitserland heel interessant. In het algemeen werd het vrouwenkiesrecht pas in 1971 in de wet verankerd. Toch verkregen Zwitserse vrouwen in het kanton Appenzell-Innerrhoden pas

---

⁵⁹ P. Kurešová, *První země, kde ženy získaly volební právo*, URL: <<https://padesatprocent.cz/cz/prvni-zeme-kde-zeny-ziskaly-volebni-pravo>> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).

⁶⁰ In het jaar 1918 konden Britse vrouwen alleen vanaf 30 jaar kiezen. In 1928 konden vrouwen zoals mannen vanaf 21 jaar kiezen.

⁶¹ “*Za volební právo se i Evropany musely bit*”, URL: <https://zpravy.idnes.cz/za-volebni-pravo-se-i-evropany-musely-bit-fjj-/zahranicni.aspx?c=A000824174236zahranicni_tom> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).

in 1990 het kiesrecht.⁶² Vrouwen in Saudi-Arabië verkregen het kiesrecht pas 2 jaar geleden, namelijk in 2015.⁶³

Het ontstaan en de ontwikkeling van het vrouwenkiesrecht in Nederland was geen eenvoudig proces. Om deze reden is het mogelijk dit proces als “de strijd” van Nederlandse vrouwen voor hun kiesrecht te markeren. Deze strijd duurde van het jaar 1894 tot en met het jaar 1919. Aan de strijd voor het vrouwenkiesrecht in Nederland namen verschillende Nederlandse organisaties deel. Met behulp van deze organisaties verkregen Nederlandse vrouwen uiteindelijk hun kiesrecht en konden ze aan de politiek van hun land deelnemen.

De eerste stap tot het verkrijgen van het vrouwenkiesrecht in Nederland was de oprichting van *de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht* op 5 februari 1894. De voorganger van deze organisatie was *de Vereniging voor vrouwenbelangen* onder leiding van Wilhelmina Drucker, die op 2 oktober 1889 werd opgericht. Deze organisatie hield zich in deze tijd vooral nog met algemene thema's bezig, wat de vrouwenbelangen betreft, en wel met het onderwijs of economische competenties voor vrouwen. In het jaar 1893 werd de aandacht meer op het vrouwenkiesrecht gevestigd. Om deze reden werd *de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht* onder leiding van Annette Versluys-Poelman opgericht, die zich primair met het vrouwenkiesrecht in Nederland zou bezighouden.⁶⁴ De tweede voorzitter werd Aletta Jakobs, die een actief strijder voor het vrouwenkiesrecht in Nederland was. Aletta Jakobs speelde een wezenlijke rol bij het proces van het vrouwenkiesrecht in Nederland. Al in het jaar 1883 wees ze erop, dat volgens de grondwet alle Nederlanders kiesrecht hebben, niet alleen mannen, maar ook vrouwen.⁶⁵

---

⁶² “Poprvé šly ženy k volbám na Novém Zélandu, až potom v USA“, <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1321124-poprve-sly-zeny-k-volbam-na-novem-zelandu-az-potom-v-usa>> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).

⁶³ “Revoluce v Saúdské Arabii. Ženy jdou poprvé k volbám”, URL: <<https://echo24.cz/a/iTFQs/revoluce-v-saoudske-arabii-zeny-jdou-poprve-k-volbam>> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).

⁶⁴ Borkus, *Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht* (1994): 28 –29.

⁶⁵ Borkus, *Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht* (1994): 41 – 42.

Een grote stap voor het verkrijgen van het vrouwenkiesrecht in Nederland was het congres van de Wereldbond voor Vrouwenkiesrecht, dat in 1908 Amsterdam plaatsvond. Aan het congres hebben vrouwen uit meer dan 21 landen deelgenomen, zoals uit Duitsland, Oostenrijk of Engeland. In deze tijd was de problematiek van het vrouwenkiesrecht wereldwijd actueel en vrouwen in Finland, Noorwegen, Australië en Nieuw-Zeeland hadden al passief kiesrecht verkregen. Op het congres werden er verschillende thema's besproken, onder andere een internationale vrijheidshymne, een vlag voor de strijd voor het vrouwenkiesrecht en strategieën en propaganda. Door dit congres in Amsterdam werd er meer aandacht op de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht gevestigd en werden er nieuwe afdelingen opgericht. Dat had bovendien invloed op het stijgen van het aantal nieuwe leden, die aan de strijd voor het vrouwenkiesrecht in Nederland wilden deelnemen. In het algemeen namen vanaf dit moment de activiteiten van de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht toe.⁶⁶

Bij gelegenheid van dit congres werd de internationale "Vrouwenkiesrechtstag" op 15 juni bepaald en in het jaar 1910 voor de eerste keer gevierd. Op 4 mei 1913 werd de eerste vrouwendemonstratie in Den Haag georganiseerd, wat het vrouwenkiesrecht in Nederland betreft. In dit jaar organiseerden leden van de Vereniging bovendien een tentoonstelling onder de naam "De Vrouw 1813 – 1913" bij gelegenheid van de komende verkiezingen. De Eerste Wereldoorlog had onder andere invloed op het stijgen van de interesse voor vrouwenbelangen. Vrouwen begonnen meer en meer naar hun kiesrecht te streven. Dat kan namelijk door het feit uitgelegd worden, dat vooral mannen voor oorlog verantwoordelijk zijn. Onder andere moesten vrouwen aan de economie van het land zelf deelnemen terwijl mannen in de oorlog waren. Op 18 juni 1916 organiseerden Nederlandse vrouwen een demonstratie op het Rokin in Amsterdam. Deze demonstratie speelde een cruciale rol in de strijd voor het vrouwenkiesrecht. Aan deze demonstratie namen 18 000 mensen deel, die

---

⁶⁶ Borkus, *Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht* (1994): 47.

verschillende propagatie materialen met de titel “Vrouwenkiesrecht” droegen. De voorbereiding van deze demonstratie had echter negatieve consequenties voor de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht zelf. Onder enkele leden van deze organisatie was er geen eenheid. Om deze reden werd de organisatie weer afgesplitst en werd er een nieuwe organisatie met de naam “De Neutrale” opgericht.⁶⁷

De strijd van de Nederlandse vrouwen voor hun vrouwenkiesrecht werd uiteindelijk in het jaar 1917 beslecht. In dit jaar wonnen de Nederlandse vrouwen het passieve kiesrecht en konden bij de Tweede Kamerverkiezingen in het jaar 1918 eindelijk kandideren. De eerste vrouw die in het Nederlandse parlement werd gekozen, was Suze Groeneweg. Eén jaar later werd ook het actieve kiesrecht voor vrouwen in de wet verankerd.⁶⁸

---

⁶⁷ L. Lechnerová, *Vrouwen in de Nederlandse en Tsjechische politiek*, Bakalářská práce, Olomouc 2014, p. 10 – 12.

⁶⁸ Borkus, *Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht* (1994): 66.

1.2.3 Nederlandse vrouwenpolitici in de geschiedenis

In dit hoofdstuk stel ik de vrouwelijke politici voor die de Nederlandse politieke wereld wezenlijk hebben beïnvloed.

Ik houd me nader bezig met de Nederlandse vrouwelijke politici die, wat de problematiek van vrouwen in de politiek betreft, als “baanbrekers” in de Nederlandse politiek kunnen worden beschouwd. Het gaat om Suze Groeneweg, Cary Pothuis-Smit, Anna de Waal, Marga Klompé, Maria Brigitta Catherina Beckers-de Bruijn en Jeltje van Nieuwenhoven.⁶⁹

1.2.3.1 Suze Groeneweg

Suze (Susanna) Groeneweg was een beroemde sociaaldemocratische Nederlandse politica in de periode 1918 - 1937. Ze werd op 4 maart 1875 in Strijensas geboren en is op 19 oktober 1940 in Barendrecht overleden.⁷⁰

In 1893 begon ze als onderwijzeres te werken. Als onderwijzeres was ze werkzaam tot het jaar 1918 in Zuid-Holland in Duivendijke, Krimpen aan den IJssel, Dordrecht en in Rotterdam. Wat haar politieke activiteit betreft, was

Suze Groeneweg vanaf 1908 lid van *De Sociaal-Democratische Arbeiderspartij* (SDAP). Ze was een prominent lid en vooral werkzaam als propagandiste. Bij de Tweede Kamerverkiezingen in 1918 werd ze het eerste vrouwelijke Tweede Kamerlid. Met haar toetreding tot de Tweede Kamer waren enige organisatorische veranderingen nodig. Ze had een eigen kleedkamer en de gang die naar deze kleedkamer leidde, werd “het Groenewegje” genoemd. Ze hield zich met vrouwenbelangen bezig, maar toch was ze geen lid van

---

⁶⁹ ‘Parlement & Politiek’, URL: <https://www.parlement.com/id/vhnnmt7jfhz3/vrouwen_in_de_politiek>, (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

⁷⁰ ‘Parlement & Politiek’, URL: <https://www.parlement.com/id/vg09ll18bmva/s_suze_groeneweg> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

vrouwenorganisaties. Ze wilde namelijk volgens haar woorden niet alleen vrouwen vertegenwoordigen. Om deze reden werd ze vaak door vrouwenorganisaties bekritiseerd.⁷¹ Binnen haar politieke activiteit interesseerde ze zich voor thema's als onderwijs, vrouwenrechten, drankbestrijding, zuigelingen- en moederschapzorg. Ze pleitte bijvoorbeeld voor het wettelijk bepaalde zwangerschapsverlof. Deze wet werd vervolgens in 1929 ingevoerd, echter alleen voor gehuwde vrouwen. Ze was onder andere pacifiste en antimilitarist. Om deze reden hield ze zich met de problematiek van ontwapening bezig. Suze Groeneweg was tot het jaar 1937 politiek actief. In dit jaar werd ze *Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw*.⁷²

1.2.3.2 Cary Pothuis-Smit

Wilhelmina Carolina Benjamina Pothuis-Smit was een Nederlandse feministe en socialistische politica. Ze werd op 12 februari 1872 in Amsterdam geboren en is op 30 augustus 1951 in dezelfde stad overleden.⁷³

Cary Pothuis-Smit besloot voor een onderwijscarrière en van 1890 tot 1906 was ze werkzaam als onderwijzer in Haarlem en daarna in Amsterdam. Al in deze tijd interesseerde ze zich voor vrouwenbelangen en gold als

bekende Nederlandse feminist. In haar vrije tijd organiseerde ze vrouwenclubs, waar vooral de socialistische politiek werd besproken. Ze was onder andere ook werkzaam als publicist. In 1900 schreef ze een vrouwenrubriek in de krant *Het Volk*. In 1905 richtte ze de Sociaal-Democratische Vrouwenpropagandaclub in Amsterdam op. Binnen deze club werd het

---

⁷¹ R. Pieterneel en J. Hofman, *Groeneweg, Susanna*, URL: <<https://socialhistory.org/bwsa/biografie/groeneweg>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

⁷² 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg09118bmva/s_suze_groeneweg> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

⁷³ 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg091150zizu/w_c_b_carry_pothuis_smit>, (geraadpleegd op 28 oktober 2017).

propagandablad *De Proletarische Vrouw* uitgegeven en Cary Pothuis-Smit was hoofdredactrice van dit blad.⁷⁴

Wat haar politieke carrière betreft, was ze lid van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) vanaf 1898 tot 1946. In 1920 was ze de eerste vrouw in Nederland, die in de Eerste Kamer werd gekozen. Ze hield zich met thema's bezig als onderwijs, bewapening, landbouw, drankbestrijding en de positie van vrouwen. In het jaar 1946 verliet ze de SDAP vanwege het verlies van het antimilitarische standpunt van de partij. Na dit jaar werd ze lid van de Partij van de Arbeid (PvdA) en schreef ze voor het blad *Wij Vrouwen*, waarin ze zich aan de Indië-politiek en antimilitarisme wijdde. Tijdens haar leven gaf ze enkele publicaties uit, bv. *De vrouw in het maatschappelijk leven* (1927), *Wat deden de vrouwen met haar kiesrecht* (1947) of *Zoo kan het huwelijk worden* (1932).⁷⁵

1.2.3.3 Dr. Anna de Waal

Dr. Anna de Waal was een Nederlandse politica die op 25 november 1906 in Culemborg werd geboren en op 21 maart 1981 in Arnhem overleed.

Van 1926 tot 1931 studeerde ze sociale geografie aan de Rijksuniversiteit in Utrecht. Na haar studie begon ze haar carrière als onderwijzer aardrijkskunde in Nijmegen en later in Nederlands-Indië waar ze tot 1939 werkzaam was.

Vanaf 1945 was ze wetenschappelijk medewerkster aan de Rijksuniversiteit in Utrecht.⁷⁶

---

⁷⁴ E. Kloek, *Smit, Wilhelmina Carolina Benjamina (1872-1951)*, URL: <<http://resources.huuygens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/CarryPothuisSmit>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

⁷⁵ 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg091l50zizu/w_c_b_carry_pothuis_smit> (geraadpleegd op 28 oktober 2017).

⁷⁶ 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg091lcj0axh/a_anna_de_waal> (geraadpleegd op 28 oktober 2017).

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zat ze zes maanden in concentratiekamp Ravensbrück. Na de bevrijding ging ze naar Utrecht en schreef ze haar dissertatie met de titel *Sociale aardrijkskunde*. In 1946 werd ze lid van het Rooms-Katholiek Vrouwendispuut. Wat haar politieke carrière betreft, was ze vanaf 1949 lid van de Katholieke Volkspartij (KVP). In 1952 kwam ze namens deze partij in de Tweede Kamer. Op 2 februari 1953 werd ze staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen onder minister Cals in het tweede kabinet-Drees. Daardoor werd ze de eerste bewindsvrouw in de Nederlandse politiek. Ze was vooral vanwege verschillende onderwijswetten bekend. Ze stelde samen met Cals de contouren van de zogenaamde *Mammoetwet*⁷⁷ voor. In 1957 verliet ze de politiek als staatssecretaris. Tot november 1963 was ze nog als raadgever-honoraire op het departement werkzaam. Na haar politieke carrière hield ze zich met activiteiten in vrouwenorganisaties bezig. Tot 1966 was ze voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Vrouwenbelangen, Vrouwenarbeid en Gelijk Staatsburgerschap.⁷⁸

1.2.3.4 Dr. Marga Klompé

Dr. Marga Klompé was een belangrijke Nederlandse politica in de periode 1948 – 1971. Haar volledige naam is Margaretha Albertina Maria Klompé. Ze werd op 16 augustus 1912 in Arnhem geboren en is op 28 oktober 1986 in 's-Gravenhage overleden.⁷⁹

⁷⁷ De Mammoetwet betekent de reorganisatie van het Nederlandse onderwijsveld die in 1963 door het parlement werd aangenomen. De nadruk werd voor al op de individuele ontplooiing en het talent van kinderen gelegd. K. Tessel, *Het slechten van barrières. Het ontstaanproces van de Mammoetwet (1963)*, in: Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 29.4, 2014, Amsterdam, p. 29, URL: <<http://www.skript-ht.nl/download/29/4/Tessel%20Mammoetwet%2029.4.pdf>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

⁷⁸ Steen van der, Paul: *Waal, Anna de (1906 – 1981)*, URL: <http://resources.huygens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Waal_de> (geraadpleegd 28 oktober 2017).

⁷⁹ 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg091l2atbta/m_a_m_marga_klompé>, (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

Tijdens de jaren 1929 en 1942 studeerde ze scheikunde, wiskunde, natuurwetenschappen en geneeskunde aan de Rijksuniversiteit Utrecht. De studie geneeskunde moest ze echter afbreken. Van 1932 tot 1949 was ze werkzaam als lerares natuurkunde en scheikunde aan het meisjeslyceum Mater Dein in Nijmegen.⁸⁰

Na de Tweede Wereldoorlog begon ze zich namens de Katholieke Volkspartij (KVP) politiek te engageren en werd lid van de Tweede Kamer. Als Tweede Kamerlid hield ze zich vooral met de Europese samenwerking bezig. Ze interesseerde zich vervolgens voor thema's als maatschappelijk werk en onderwijs. Wat haar politieke carrière betreft, is het jaar 1956 van groot belang. In dit jaar werd Marga Klompé de eerste vrouwelijke minister in de Nederlandse geschiedenis, en wel van Maatschappelijk Werk. Ze stelde de Algemene Bijstandswet voor die in 1963 in werking trad. Het principe van deze wet bestaat in het feit dat de Nederlandse regering voor arme mensen verantwoordelijk is. In 1966 werd een nieuw ministerie opgericht, namelijk het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk en ze werd de eerste minister van dit ministerie. In de Tweede Kamer was ze vooral vanwege haar ernstige houding en haar plechtstatige manier van praten bekend.⁸¹ In 1963 ontving ze de orde *Grootofficier in de Orde van Oranje-Nassau* en in 1971 de orde *Grootkruis Orde van Oranje-Nassau*. In dit jaar beëindigde ze ten slotte haar politieke carrière en hield zich met werk voor de katholieke kerk bezig en ontving nog als enige Nederlandse vrouw de titel *minister van Staat*.⁸²

---

⁸⁰ J. Bosmans, Klompé, *Margaretha Albertina Maria* (1912-1986), URL: <<http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn4/klompe>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

⁸¹ *Marga Klompé: eerste vrouwelijke minister in Nederland*, URL: <<https://isgiedenis.nl/nieuws/marga-klompe-eerste-vrouwelijke-minister-in-nederland>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

⁸² 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg091l2atbta/m_a_m_marga_klompe> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).

1.2.3.5 Drs. M.B.C. Beckers-de Bruijn

Maria Brigitta Catherina Beckers-de Bruijn, bekend als Ria, was een Nederlandse politica in de periode 1977 – 1993. Ze werd op 2 november 1938 in Driebergen geboren en op 22 maart 2006 in Wadenoijen overleden.

Van 1955 tot 1961 studeerde ze klassieke talen aan de universiteit in Utrecht. Voor haar politieke carrière was ze als lerares klassieke talen werkzaam in Overveen en is in Leiden tot het jaar 1974.⁸³

In het jaar 1973 begon ze haar politieke carrière als lid van de *Politieke Partij Radikalen* (PPR). In 1974 was ze partijvoorzitter van de PPR en in 1977 werd ze de eerste vrouwelijke lijsttrekker in de Nederlandse politiek en na de verkiezingen de eerste vrouwelijke fractieleider in de Tweede Kamer. Onder haar leiding verbond de PPR zich met de Pacifistisch-Socialistische Partij (PSP), Communistische Partij Nederland (CPN) en met de Evangelische Volks Partij (EVP). In 1991 verdween de PPR als politieke partij en ging in GroenLinks (GL) op. Tot 1993 was ze politiek actief als fractieleider en Kamerlid van deze partij. In de politiek hield ze zich met thema's bezig als vrede en veiligheid, mensenrechten, sociale zaken en vooral met bescherming van het milieu. Na haar politieke carrière interesseerde ze zich voor het milieu. Ze was onder andere werkzaam als voorzitter van de Stichting Natuur en Milieu en bij verschillende milieuorganisaties. In 1991 ontving ze de prijs *De dierenbeschermer van het jaar*.⁸⁴

---

⁸³ 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg09llhwfpyv/m_b_c_ria_beckers_de_bruijn> (geraadpleegd op 29 oktober 2017).

⁸⁴ R. Oving, *Bruijn, Maria Brigitta Catherina de (1938-2006)*, URL: <<http://resources.huysens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Bruijn>> (geraadpleegd op 29 oktober 2017).

1.2.3.6 *Jeltje van Nieuwenhoven*

Jeltje van Nieuwenhoven is een Nederlandse politica die op 2 augustus 1943 in Noordwolde werd geboren.

Ze volgde een opleiding tot bibliothecaresse en van 1960 tot 1979 werkte ze voor bibliotheken in Wolvega, Friesland en aan de Rijksuniversiteit Utrecht. In deze tijd was ze al lid van de PvdA, waar ze verschillende

functies had, namelijk gemeenteraadslid en wethouder van Vinkeveen en Waverveen. In 1981 kwam ze in de Tweede Kamer. Ze interesseerde zich voor thema's als kunst, cultuur en internationaal cultuurbeleid en ook voor emancipatie en vrouwenbelangen.⁸⁵ Het jaar 1998 was voor haar politieke carrière van groot belang. In dit jaar werd Jeltje van Nieuwenhoven als eerste vrouw in de Nederlandse politiek tot voorzitter van de Tweede Kamer gekozen. Deze functie bekleedde deze tot 2002. Na dit jaar was ze fractievoorzitter van de PvdA. Later werd ze echter in een stemming over het lijsttrekkerschap verslagen en werd ze vicefractievoorzitter. In 2004 verliet ze de Tweede Kamer en was ze tot 2006 lid van de gedeputeerde Staten van Zuid-Holland voor mobiliteit en bestuurlijke zaken. In 2010 werd ze gemeenteraadslid van 's-Gravenhage.⁸⁶

---

⁸⁵ 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vg091ln236zb/j_jeltje_van_nieuwenhoven> (geraadpleegd op 29 oktober 2017).

⁸⁶ "Jeltje van Nieuwenhoven stopt als gedeputeerde", URL: <<https://www.volkskrant.nl/binnenland/jeltje-van-nieuwenhoven-stopt-als-gedeputeerde~a787033/>> (geraadpleegd op 29 oktober 2017).

2 Praktisch deel

2.1 Definitie van de periode

In mijn analyse houd ik me bezig met de periode van het jaar 1945, namelijk na de Tweede Wereldoorlog, tot het jaar 2017. De periode na de Tweede Wereldoorlog koos ik vanwege het feit dat het wereldwijd om een nieuwe periode in het politieke systeem gaat. Na de Tweede Wereldoorlog veranderde de politieke situatie van de landen die onder de Duitse bezetting leden. Om deze reden koos ik dit tijdperk voor het uitgangspunt van mijn analyse. De onderzochte periode besloot ik met het jaar 2017 te beëindigen. Tot dit jaar was het Kabinet-Rutte II aan de macht.⁸⁷

Na de Tweede Wereldoorlog begon de periode van de zogenaamde Rooms-rode kabinetten vanwege de samenwerking van de KVP en de PvdA die de kern van het kabinet vormden. De Rooms-rode kabinetten waren tot het jaar 1958 aan de macht. Binnen deze kabinetten trad het kabinet-Schermerhorn/Drees aan. Het gaat om het eerste naoorlogse kabinet dat door Koningin Wilhelmina op 25 juli 1945 werd benoemd. Om deze reden werd dit kabinet als een “koninklijk” kabinet en “noodkabinet” beschouwd. Op 3 juli 1946 trad het kabinet-Beel I aan. Het gaat om het eerste kabinet na de eerste naoorlogse verkiezingen in het land. Onder leiding van dit kabinet begon de wederopbouw van Nederland. Op 7 augustus 1948 volgde het kabinet-Drees I. Dit kabinet was tot het jaar 1951 aan de macht. In dit jaar trad het kabinet-Drees II aan. Dit kabinet werd op 2 september 1952 door het kabinet-Drees III opgevolgd. Op 13 oktober 1956 volgde het kabinet-Drees IV. Het gaat om het laatste kabinet binnen de Rooms-rode kabinetten. Op 12 december 1958 werd dit kabinet demissionair.⁸⁸

---

⁸⁷ Vanaf 26 oktober 2017 trad het nieuwe kabinet Rutte III aan. Vanwege het feit, dat dit kabinet nieuw is en nog aan de macht is, wordt dit kabinet uit de analyse uitgesloten.

⁸⁸ Alle gegevens uit de website <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrpfxu9/periode_1945_1958_rooms_rood> (geraadpleegd op 10 november 2017).

In de periode 1958 – 1966 ontwikkelde Nederland zich als welvaartstaat. Tot 1955 werd de kern gevormd door het kabinet de Anti-Revolutionaire Partij (ARP), de Christelijk-Historische Unie (CHU) en de Katholieke Volkspartij (KVP). Op 22 december 1958 trad het kabinet-Beel II aan, dat tot 1959 aan de macht was. Daarna volgde het kabinet-De Quay, dat het eerste naoorlogse kabinet zonder socialisten was. Dit kabinet werd op 15 mei 1963 demissionair. Op 24 juli 1963 trad het kabinet-Marijnen aan, dat tot het jaar 1965 aan de macht was. Op 14 april 1965 volgde het kabinet-Cals, waarin opnieuw na 6 jaar de PvdA in het kabinet zat. Dit kabinet zat in de regering tot 14 oktober 1966. Na de val van het kabinet-Cals werd het kabinet-Zijlstra op 22 november 1966 gevormd. Op 5 april 1967 trad het kabinet-De Jong aan dat tot het jaar 1971 aan de macht was. Dit kabinet werd op 6 juli 1971 door het kabinet-Biesheuvel opgevolgd. Op 11 mei 1973 trad het kabinet-Den Uyl aan dat op 22 maart 1977 demissionair werd. In de periode 1977 – 1982 was het kabinet-Van Agt, II, en III aan de macht. Na de periode van het kabinet-Van Agt traden de kabinetten-Lubbers, II, en III tot het jaar 1994 aan. Na deze kabinetten werd het kabinet-Kok I benoemd in een coalitie van de D66, PvdA en VVD. Op 6 mei 1998 werd dit kabinet demissionair en door het kabinet-Kok II vervangen. In 2002 trad het kabinet-Balkenende I aan met een samenwerking van de CDA, VVD en Lijst Pim Fortuyn (LPF). Op 27 mei 2003 werd dit kabinet door het kabinet-Balkenende II vervangen dat tot 2006 aan de macht was. Daarna trad het kabinet-Balkenende III aan dat in 2007 demissionair werd en door het kabinet-Balkenende IV vervangen. Na de periode van kabinetten-Balkenende traden de kabinetten-Rutte aan. Het eerste kabinet-Rutte werd op 14 oktober 2010 gevormd en op 5 november 2012 door het kabinet-Rutte II vervangen. Dit kabinet was aan de macht tot het jaar 2017. Het gaat om het langstzittende naoorlogse kabinet. Op 26 oktober 2017 werd dit kabinet door het huidige kabinet-Rutte III vervangen.⁸⁹

---

⁸⁹ Alle gegevens uit de website <https://www.parlement.com/id/vhnm7jmhzl/kabinetten_per_tijdvak> (geraadpleegd op 11

2.2 Definitie van “hoge” functies

In deze analyse onderzoek ik vrouwen in de Nederlandse politiek die de zogenaamde “hoge” politieke functies bezetten. Ten eerste is het belangrijk het begrip “hoge functies” te specificeren. In deze analyse houd ik me bezig met ministeriële posities en met de staatssecretarissen in de Nederlandse politiek. Deze functies kunnen worden beschouwd als de hoogste politieke functies in de Nederlandse regering.

2.2.1 Minister

De Nederlandse regering wordt behalve de koning door ministers gevormd. Ministers zijn verantwoordelijk voor een bepaalde sector en vormen tezamen met andere ministers de ministerraad die onder leiding van de minister-president staat. Ministers moeten het vertrouwen van de Tweede Kamer hebben. Indien een minister het vertrouwen van de meerderheid van de Tweede Kamer niet heeft, moet hij aftreden. Tot de activiteiten van ministers behoort de leiding van hun ministerie. Dat betekent dat ministers bv. personen in verschillende functies benoemen. Bovendien nemen ministers deel aan de vertegenwoordiging van het land in internationale instellingen, zoals in verschillende sectoren in de Europese Unie. Oorspronkelijk waren ministers dienaren van de koning. Deze rol duurde tot de 19^e eeuw. Daarna werd de macht van de koning minder en werden ministers aan de Tweede Kamer onderschikt. Wat de benoeming betreft, moet er ten eerste tijdens de kabinetsformatie naar kandidaten worden gezocht. Daarna worden alle kandidaten gescreend. Vervolgens wordt de geschikte kandidaat door middel van een gesprek met de formateur⁹⁰ gekozen. Tot slot worden ministers per Koninklijk Besluit benoemd tezamen met de ondertekening van de minister-president.⁹¹

---

november 2017.

⁹⁰ De formateur is meestal de toekomstige minister-president. Dit proces vindt plaats bij de formatie van een nieuw kabinet na de Tweede Kamerverkiezingen of na de val van het kabinet.

⁹¹ ‘Parlement & Politiek’, URL: <<https://www.parlement.com/id/vh8lnhrogvv3/minister>> (geraadpleegd op 12 november 2017).

2.2.2 Minister-president

De minister-president is een hoge functie in de Nederlandse politiek. De minister-president, ook wel premier genoemd, is zowel de voorzitter van de ministerraad als de regeringsleider van Nederland. De minister-president is tegelijkertijd de minister van Algemene Zaken. Om deze reden speelt de minister-president een belangrijke, sturende rol in de Nederlandse politiek. Het hoofddoel van de minister-president is de coördinatie van de regering. Hij moet onder andere de atmosfeer in de regering corrigeren en mogelijke conflicten tussen ministers oplossen. Tot zijn andere activiteiten behoren de aanwezigheid in de Europese Raad en hij treedt vaak als woordvoerder op en informeert over de hoofdlijnen van de Nederlandse regering. Wat de benoeming van de minister-president betreft, wordt hij bij Koninklijk-Besluit benoemd. De functie van de minister-president veranderde in de loop der tijd. Nog in het jaar 1842 werden ministers als voorzitter benoemd. Ze werden voor een periode van drie maanden gekozen. Na het jaar 1861 werd de basis gelegd van het huidige premierschap. Ten eerste werd een vast voorzitterschap voor een jaar vastgelegd. Tot het jaar 1945 werd deze positie *voorzitter van de Raad van Ministers* genoemd. Na dit jaar was de formele benaming van de voorzitter van de ministerraad minister-president. Pas in 1983 werd deze functie formeel in de Grondwet verankerd. Bij afwezigheid of ziekte wordt de minister-president door de viceminister-president vervangen. Binnen een regering kunnen ook 2 viceminister-presidenten worden gekozen. De functie van de viceminister-president, ook vicepremier genoemd, is sinds het jaar 1956 officieel in de wet verankerd.⁹²

2.2.3 Staatssecretaris

Een staatssecretaris is een functie binnen de Nederlandse regering. Een staatssecretaris ondersteunt ministers bij de leiding van hun ministerie. De staatssecretaris heeft een bepaald beleidsterrein waarvoor hij samen met de minister verantwoordelijk is. De staatssecretaris

---

⁹² 'Parlement & Politiek', URL: <https://www.parlement.com/id/vh8lnhrogvvn/minister_president> (geraadpleegd op 30 november 2017).

moet net zoals ministers het vertrouwen van de Tweede Kamer hebben. De activiteiten van de staatssecretaris hangen af van het betreffende ministerie. Na de benoeming van een minister moet de staatssecretaris met de minister hun taken verdelen. De staatssecretaris kan net als de minister bv. tijdens politieke en Kamerdebatten, in internationale aangelegenheden of in ministerraadvergaderingen vervangen. Niet op elk ministerie wordt een staatssecretaris benoemd. Dat is afhankelijk van het kabinet en van het betreffende ministerie.⁹³ De positie van de staatssecretaris is in artikel 46 van de Grondwet duidelijk geregeld, namelijk: *“Een staatssecretaris treedt in de gevallen waarin de minister het nodig acht en met inachtneming van diens aanwijzingen, in zijn plaats als minister op. De staatssecretaris is uit dien hoofde verantwoordelijk, onverminderd de verantwoordelijkheid van de minister.”*⁹⁴ De benoeming van de staatssecretaris verloopt op dezelfde manier als bij ministers. Bij de kabinetsformatie wordt er naar kandidaten gezocht. Daarna wordt een geschikte kandidaat door de formateur aangewezen en vervolgens per Koninklijk Besluit benoemd. De staatssecretaris bezet vaak al een politieke en bestuurlijke functie of is een actief lid van de Tweede Kamer. Met de toetreding tot het staatssecretariaat moet de staatssecretaris zijn Kamerzetel opgeven. De combinatie van een politieke positie in de Tweede Kamer met de positie in het staatssecretariaat is namelijk volgens de Grondwet onverenigbaar.⁹⁵

---

⁹³ ‘Parlement & Politiek’, URL: <<https://www.parlement.com/id/vh8lnhrogvv4/staatssecretaris>> (geraadpleegd op 12 november 2017).

⁹⁴ ‘De website van de Nederlandse Grondwet’, URL: <<https://www.denederlandsegrondwet.nl/9353000/1/j9vvihlf299q0sr/vgrnbwafikws>> (geraadpleegd op 13 november 2017).

⁹⁵ ‘Parlement & Politiek’, URL: <<https://www.parlement.com/id/vh8lnhrogvv4/staatssecretaris>> (geraadpleegd op 12 november 2017).

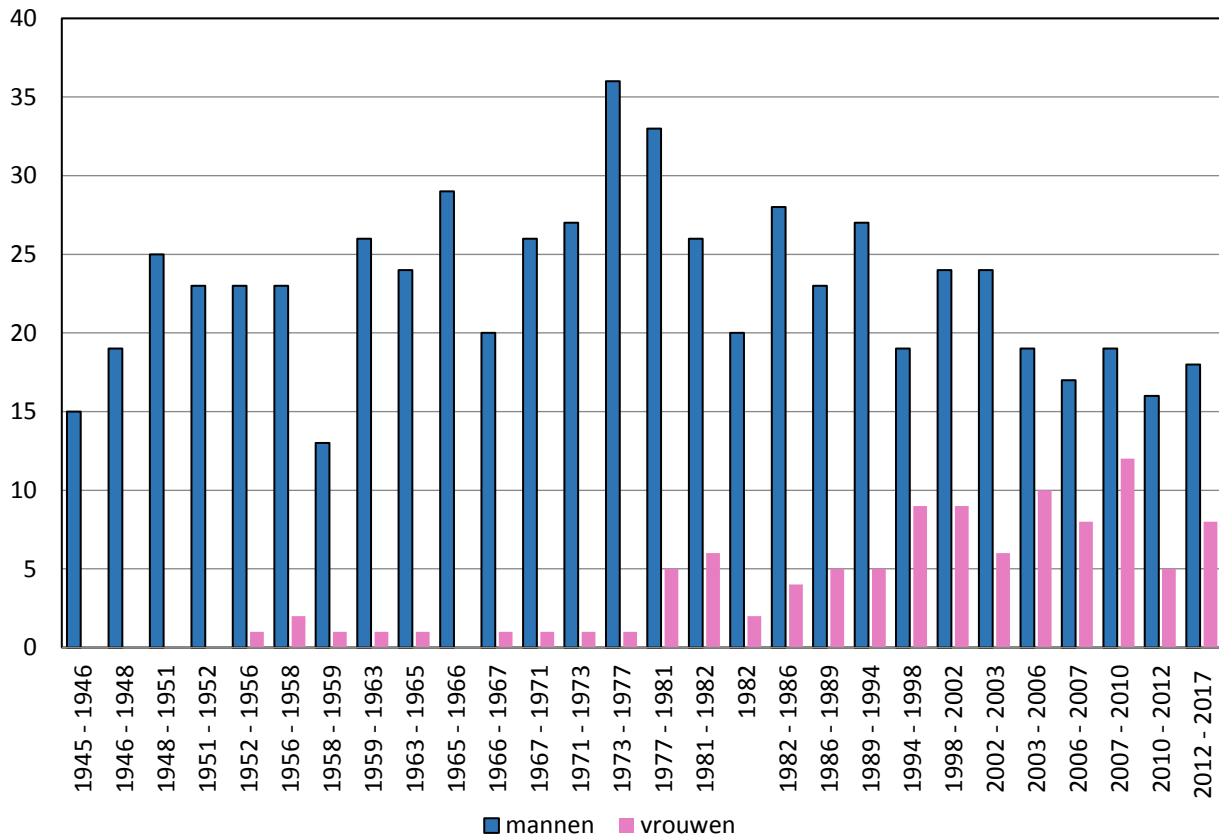
2.3 Analyse

2.3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk houd ik me met het praktische deel van mijn scriptie bezig. Ik analyseer hoge functies van vrouwelijke politici in de Nederlandse regering na de Tweede Wereldoorlog tot heden.

In de analyse concentreer ik me op het aantal vrouwen in de kabinetten binnen de onderzochte periode en op hun functies. Verder vestig ik mijn aandacht op de opleiding van politici in de onderzochte periode omdat de opleiding één van factoren is die een wezenlijke rol speelt in de deelname van vrouwen in de politiek. Mijn aandacht vestig ik primair op de universitaire opleiding omdat de politiek vaak een aangelegenheid van hoogopgeleiden is, zoals reeds boven vermeld. In de analyse onderzoek ik vervolgens de sectoren waarin vrouwelijke politici in de bepaalde periode actief zijn. Op basis van dit onderzoek wil ik vaststellen of de Nederlandse politiek overeenstemt met de theorieën dat vrouwen vooral minder prestigieuze, sociale sectoren vertegenwoordigen, dit in tegenstelling tot hun mannelijke collega's. Alle resultaten zal ik vervolgens met behulp van verschillende diagrammen te presenteren.

2.3.2 Politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017

Het diagram boven toont politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 – 2017. In dit diagram is te zien dat de eerste vrouw de Nederlandse regering pas in het jaar 1952 (Kabinet-Drees III) toetrad. Het gaat om Dr. Anna de Waal die de eerste vrouwelijke staatssecretaris van Nederland was, namelijk voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Anna de Waal bezette dezelfde functie ook in het kabinet Drees IV (1956 – 1958). In deze periode werd Dr. M.A.M. Klompé tot eerste vrouwelijke minister van Nederland benoemd. Ze was minister voor Maatschappelijk Werk. Dezelfde functie werd bezet door Klompé van 1958 tot 1963. In het kabinet-Marijnen (1963 – 1965) zat slechts een vrouw, namelijk Drs. J.F. Schouwenaar-Franssen in de functie van minister voor Maatschappelijk Werk. Klompé was opnieuw lid van de kabinetten Zijlstra (1966 – 1967) en De Jong (1967 – 1971) als minister voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. In het kabinet-Biesheuvel I en II was er

een vrouw, namelijk S. van Veenendaal-van Meggelen die de functie van staatssecretaris voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk bezette. In het kabinet-Den Uyl (1973 – 1977) werd Mr. I. Vorrink als minister voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne benoemd, als enige vrouw in dit kabinet. De situatie van vrouwen in de regering veranderde in het kabinet-Van Agt I (1977 – 1981). In dit kabinet waren er 5 vrouwelijke politici, en wel Mr. E. Veder-Smit als staatssecretaris voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, J.G. Kraaijeveld-Wouters als staatssecretaris voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen als minister voor Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Drs. N. Smit-Kroes als staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat en Mr. E.A. Haars als staatssecretaris voor Justitie. In het volgende kabinet Van Agt II (1981 – 1982) waren er 6 vrouwelijke politici, namelijk S. Langedijk-de Jong als staatssecretaris voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Drs. S.J. Stuiveling als staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken, Drs. H. d'Ancona als staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Mr. J.J. Lambers-Hacquebard als staatssecretaris voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen als minister voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne en Drs. C.I. Dales als staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In het jaar 1982 daalde het aantal vrouwelijke politici tot 2. In dit kabinet zaten Mr. J.J. Lambers-Hacquebard als staatssecretaris voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne en M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen als minister voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne. In het kabinet-Lubbers I (1982 – 1986) zaten 4 vrouwen, namelijk Mr. V.N.M. Korte-van Hemel als staatssecretaris voor Justitie, Drs. N.J. Ginjaar-Maas als staatssecretaris voor Onderwijs en Wetenschappen, Drs. N. Smit-Kroes als minister voor Verkeer en Waterstaat en Drs. E.M. Schoo als minister voor Ontwikkelingssamenwerking. In het kabinet-Lubbers II (1986 – 1989) waren er 5 vrouwelijke politici, Mr. V.N.M. Korte-van Hemel, Drs. N.J. Ginjaar-Maas en Drs. N. Smit-Kroes in dezelfde functies als in het vorige kabinet en verder Mr. Y.C.M.Th. van Rooy als staatssecretaris voor Economische Zaken en

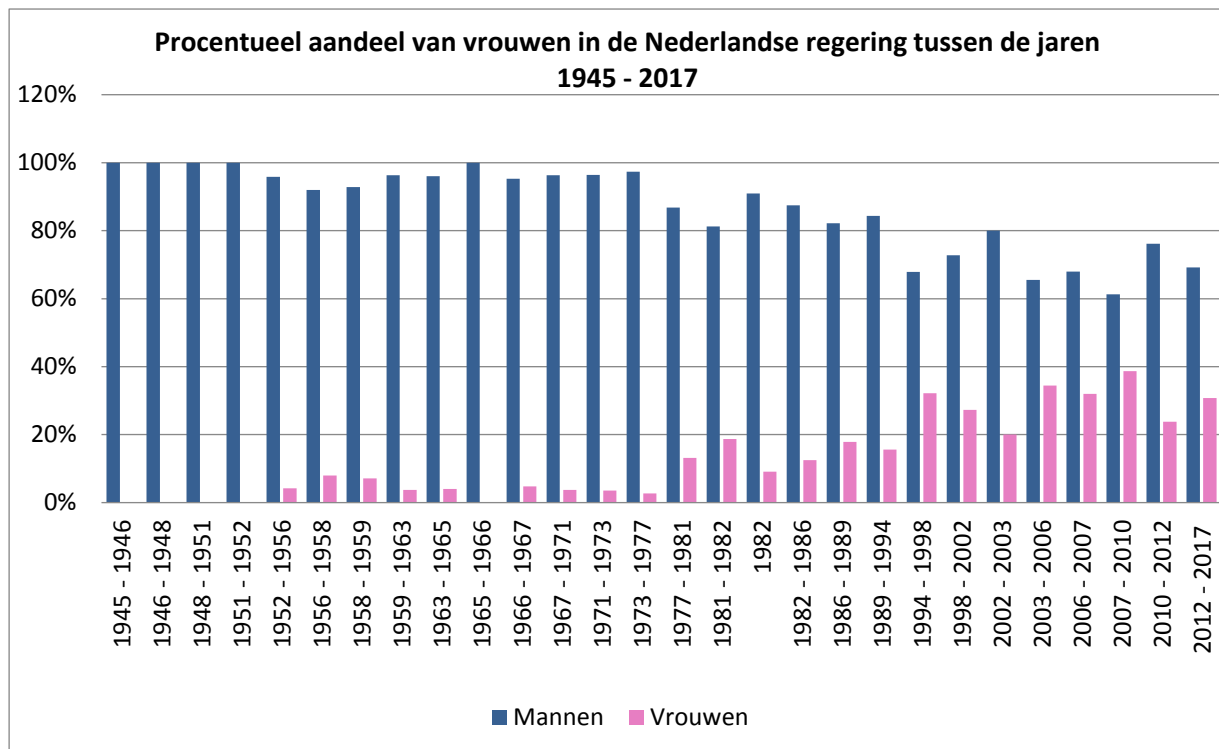
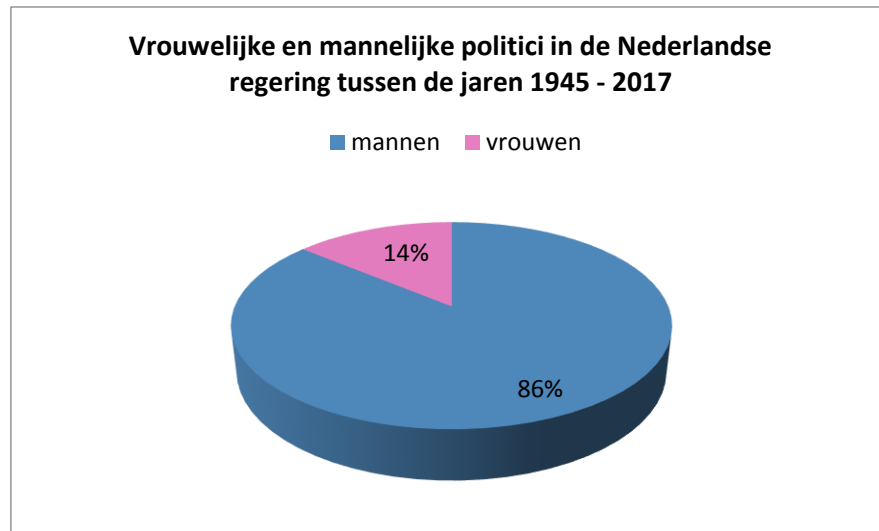
D.IJ.W. de Graaff-Nauta als staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken. In het kabinet-Lubbers III (1989 - 1994) was er hetzelfde aantal vrouwelijke politici als in het kabinet daarvoor. De vrouwelijke politici waren opnieuw D.IJ.W. de Graaff-Nauta zowel als staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken als minister voor Binnenlandse Zaken en Mr. Y.C.M.Th. van Rooy als staatssecretaris voor Economische Zaken. De andere vrouwelijke politici waren J.R.H. Maij-Weggen in de functie van staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat, E. ter Veld als staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Drs. H. d'Ancona als minister voor Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. In het kabinet-Kok I (1994 – 1998) waren er 9 vrouwelijke politici, namelijk A.G.M. van de Vondervoort als staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken, T. Netelenbos als staatssecretaris voor onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Mr. W. Sorgdrager als minister voor Justitie, M. de Boer als minister voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Mr. E.M.A. Schmitz als staatssecretaris voor Justitie, A. Jorritsma-Lebbink als minister voor Verkeer en Waterstaat, A. van Dok-van Weele als staatssecretaris voor Economische Zaken, Dr. E. Borst-Eilers als minister voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport en E.G. Terpstra als staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het kabinet Kok I. werd vervolgens door het kabinet Kok II (1998 – 2002) vervangen waarin hetzelfde aantal vrouwelijke politici zat als in het kabinet-Kok I. Tot deze politici behoorden Mr. N.A. Kalsbeek als staatssecretaris voor Justitie, A. Jorritsma-Lebbink als minister voor Economische Zaken en als viceminister-president, Mr. E.L. Herfkens als minister voor Ontwikkelingssamenwerking, Drs. K.Y.I.J. Adelmund als staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Dr. E. Borst-Eilers als minister voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport en als viceminister-president, Drs. J.M. de Vries als staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat, T. Netelenbos als minister voor Verkeer en Waterstaat, G.H. Faber als staatssecretaris voor Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en A.M. Vliegenthart als staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In het

kabinet-Balkenende I (2002 – 2003) zaten 6 vrouwen in de regering, en wel Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp als staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport, R.R.Ph. Bijlhout als staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus als staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat, A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven als staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken, M.J.A. van der Hoeven als minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Drs. A.D.S.M. Nijs als staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In het kabinet-Balkenende II. (2003 – 2006) bezette M.J.A. van der Hoeven dezelfde functie als in het kabinet daarvoor. A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven was minister voor Ontwikkelingssamenwerking. In dit kabinet waren er verder nog 8 vrouwelijke politici, namelijk Drs. M.C.F. Verdonk als minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, Mr. M.C. van der Laan als staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Drs. A.D.S.M. Nijs als staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, S.M. Dekker als minister voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Drs. K.M.H. Peijs als minister voor Verkeer en Waterstaat, Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus als staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat, Ir. C.E.G. van Gennip als staatssecretaris voor Economische Zaken en Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp als staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In het kabinet-Balkenende III (2006 – 2007) zaten vrouwen: Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp als staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Drs. K.M.H. Peijs als minister voor Verkeer en Waterstaat en vervolgens voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven als minister voor Ontwikkelingssamenwerking, S.M. Dekker als minister voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ir. C.E.G. van Gennip als staatssecretaris voor Economische Zaken, M.J.A. Van der Hoeven als minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Drs. M.C.F. Verdonk als minister voor Justitie, voor Vreemdelingenzaken en Integratie en verder voor Integratie, Preventie, Jeugdbescherming en

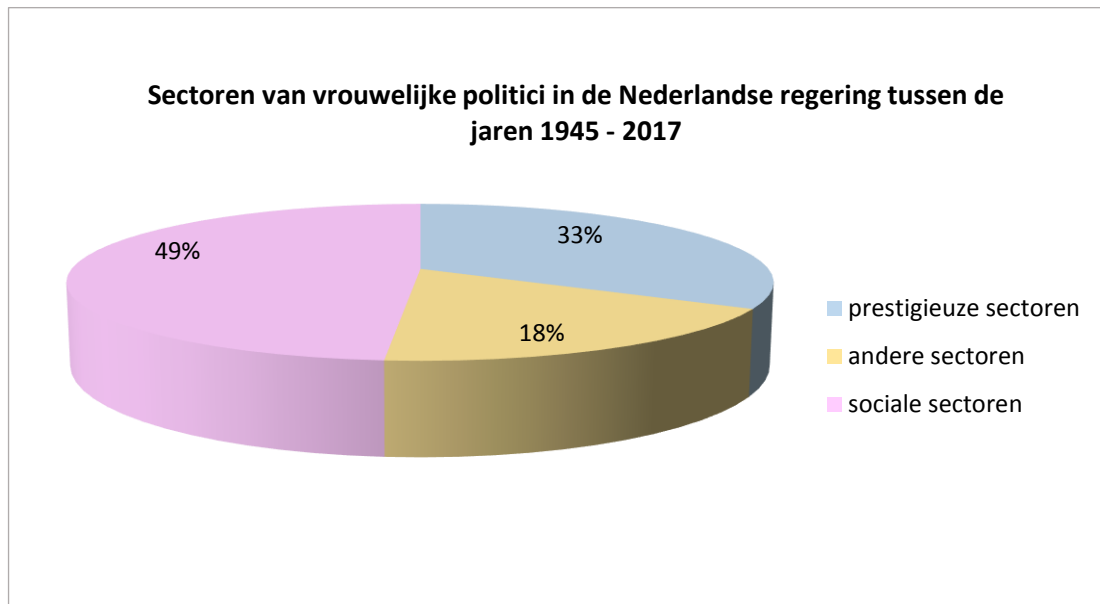
Reclassering en Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus als staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat. Het kabinet Balkenende werd nog in de periode 2007 – 2010 voortgezet. In dit kabinet zaten 11 vrouwelijke politici, namelijk Dr. G. ter Horst als minister voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, J.C. Huizinga-Heringa als staatssecretaris voor Verkeer en Waterstaat, S.A.M. Dijkma als staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten als staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Dr. J.M. Cramer als minister voor Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Drs. C.P. Vogelaar als minister voor Wonen, Wijken en Integratie, J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart als staatssecretaris voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Mr. N. Albayrak als staatssecretaris voor Justitie, M.J.A. van der Hoeven als minister voor Economische Zaken, G. Verburg als minister voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Drs. J. Klijnsma als staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid en ten slotte Dr. M. Bussemaker als staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het kabinet-Balkenende IV werd door het kabinet-Rutte I (2010 – 2012) vervangen. In dit kabinet daalde het aantal vrouwelijke politici tot 5, namelijk Mr.Drs. J.W.E. Spies als minister voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Drs. M.L.L.E. Veldhuijzen van Zanten-Hyllner als staatssecretaris voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport, J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart als minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Drs. E.I. Schippers als minister voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus als minister voor Infrastructuur en Milieu. Dit kabinet werd door het kabinet-Rutte II (2012 – 2017) vervangen. In dit kabinet bezette Drs. E.I. Schippers weer dezelfde functie als in het kabinet daarvoor. Tot de andere vrouwelijke politici behoorden Drs. E.M.J. Ploumen als minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, J.A. Hennis-Plasschaert als minister voor Defensie, Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus als minister voor Infrastructuur en Milieu, W.J. Mansveld als staatssecretaris

voor Infrastructuur en Milieu, Dr. M. Bussemaker als minister voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, S.A.M. Dijkstra als staatssecretaris voor Infrastructuur en Milieu en voor Economische Zaken en ten slotte Drs. J. Klijnsma als staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Totaal vormden vrouwen 14% van de leden in de kabinetten tussen de jaren 1945 tot 2017, terwijl hun mannelijke collega's 86% van de leden vormden.

2.3.3 Functies en sectoren van vrouwelijke politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017

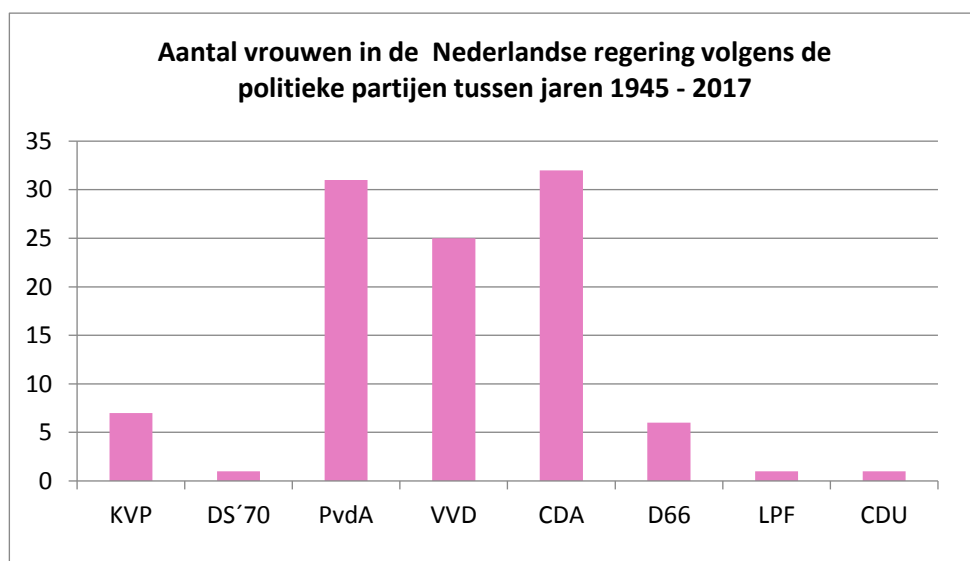
Het diagram boven toont de sectoren waarin vrouwelijke politici in de regering tussen de jaren 1945 – 2017 actief waren.⁹⁶ Uit dit diagram blijkt dat vrouwen het meest de sectoren bezetten die als *sociale sectoren* kunnen worden beschouwd. Deze sectoren vormen 49% van de sectoren die vrouwelijke ministers of staatssecretarissen in de onderzochte periode vertegenwoordigden. De prestigieuze sectoren worden slechts door 33% van de vrouwen bezet. In de onderzochte periode waren vrouwen 6x staatssecretaris voor Economische Zaken en 2x minister voor dezelfde sector, 5x staatssecretaris voor Binnenlandse Zaken en 3x minister voor deze sector, 1x staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken, 1x minister voor Buitenlandse Handel, 6x staatssecretaris voor Justitie en 2x minister op dit gebied en ten slotte 1x minister voor Defensie. Andere sectoren werd door 18% van de vrouwen bezet. Uit de resultaten blijkt dat vrouwen het meest de sociale sectoren bezetten, die juist als “vrouwelijke” sectoren kunnen worden beschouwd. Dit in tegenstelling tot de prestigieuze sectoren die vooral door hun mannelijke collega’s werden vertegenwoordigd.

⁹⁶ In de analyse heb ik de sectoren in 3 groepen ingedeeld, namelijk in de zogenaamde prestigieuze, sociale en in andere sectoren. Tot de prestigieuze sectoren behoren de sectoren die een belangrijke rol in de leiding van de staat spelen, bv. sectoren als financiën, defensie en economie. Sociale sectoren zijn sectoren die zich met de sociale kant van de staat bezighouden, bv. cultuur, onderwijs en maatschappelijk werk. Tot andere sectoren behoren de sectoren die geen verbinding met prestigieuze sectoren noch met de sociale kant van de staat hebben, bv. verkeer. Voor het hele overzicht van sectoren van onderzochte vrouwelijke ministers en staatssecretarissen en hun indeling zie bijlage 2, p. 80.

Wat de functies die de vrouwelijke politici in de onderzochte periode bezetten betreft, waren er in totaal 52 vrouwelijke ministers en 57 vrouwelijke staatssecretarissen. Tussen de jaren 1945 – 2017 waren alleen 2 vrouwen viceminister-president, namelijk Dr. E. Borst-Eilers en Jorritsma-Lebbink binnen het kabinet-Kok II (1998 – 2002). De functie van minister-president werd nog nooit door vrouw bezet.

Functies van vrouwelijke politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017			
Minister	Staatssecretaris	Viceminister-president	Minister-president
52	57	2	0

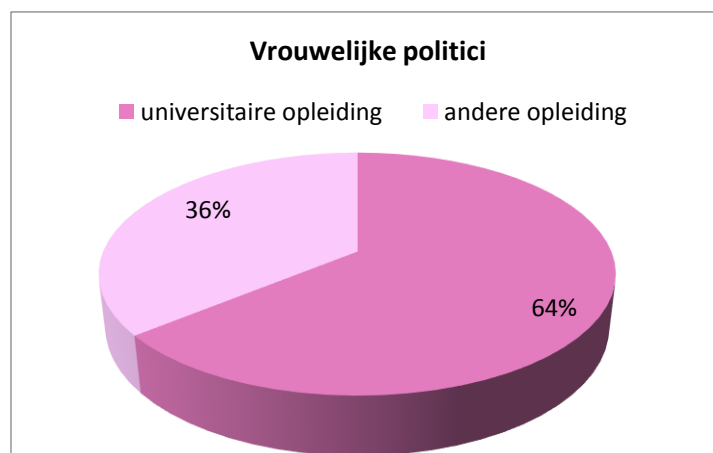
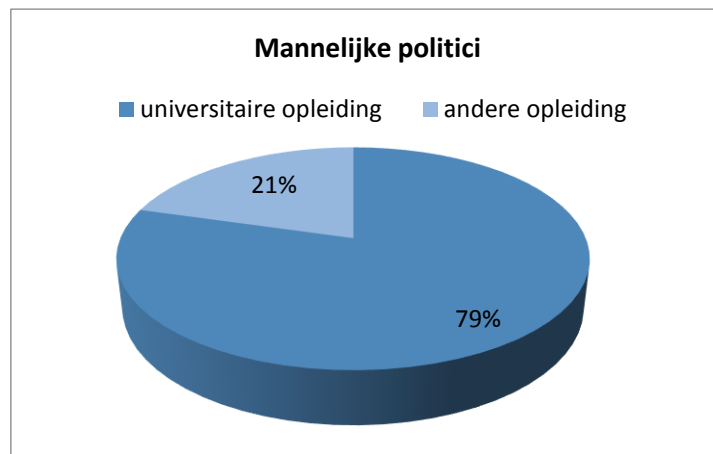
In het diagram hieronder worden de politieke partijen getoond waarvan vrouwelijke ministers en staatssecretarissen in de onderzochte periode lid waren. Uit dit diagram blijkt dat de meeste vrouwen van de CDA waren. Op de tweede plaats komt de PvdA en vervolgens de VVD. 7 vrouwelijke politici waren lid van de KVP, 6 van D66 en 1 vrouwelijke politicus was lid van DS'70, de LPF en de CDU.

2.3.4 Opleiding van politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017

De opleiding behoort tot één van de factoren die in de genderverschillen een rol speelt. Zoals reeds eerder vermeld, vormt de opleiding een *structurele* factor. De opleiding behoort onder andere tot de individuele barrières. Er wordt namelijk verondersteld dat de politiek vaak een aangelegenheid van de hoogopgeleiden is en dat hoger onderwijs de interesse voor de politiek zal verhogen. Volgens een Amerikaanse hoogleraar, R. E. Matland, verhoogt de opleiding de kans op deelname van vrouwen in de politiek.

Wat de opleiding van de politici in de onderzochte periode betreft, heeft 79% van de mannelijke politici een universitaire opleiding. Bij de onderzochte vrouwelijke politici is het aantal lager dan bij hun mannelijke collega's. 64% van de vrouwen heeft namelijk een universitaire opleiding.

2.3.5 Resultaten van de analyse

Aan het begin van de 20^e eeuw wonnen de Nederlandse vrouwen hun strijd voor actief en passief vrouwenkiesrecht. Verschillende Nederlandse vrouwenorganisaties speelden daarbij een wezenlijk rol. Dit leidde er vervolgens toe dat de thematiek van vrouwen in de politiek actueel werd in Nederland. De eerste vrouw kwam echter pas het jaar 1952 in de regering, namelijk Anna de Waal, in de positie van staatssecretaris. Uit de analyse blijkt echter dat het aantal vrouwen in de Nederlandse regering tot het jaar 1977 voortdurend laag was. Vanaf dit jaar steeg het aantal vrouwen in het Nederlandse kabinet tot 5. Vrouwelijke politici vormden 13% van het totale aantal van 38 politici in het kabinet-Van Agt I. Eén van de mogelijke redenen kan de inspanning van vrouwenorganisaties zijn het bewustzijn over deze problematiek te verbreden. Dat kan onder andere met een wezenlijke beweging van deze tijd samenhangen, namelijk met de Tweede feministische golf. Een andere reden kan het verdrag *International Covenant on Civil and Political Rights* zijn dat op 23 juli 1978 door de Nederlandse regering werd ondertekend. In 1982 kwam het tot een daling van vrouwen in het kabinet, en wel met 8%. Dit percentage stemt overeen met het aantal van 2 vrouwen op een totaal van 20 politici in het betreffende kabinet. Het gaat om het overgangskabinet Van Agt III. Dit kabinet werd namelijk verlaten door de PvdA ministers die in het vorige kabinet 4 vrouwelijke politici van het totale aantal van 6 hadden. Om deze reden bleven er in dit kabinet slechts 2 vrouwelijke politici over, namelijk van de CDA en D66. In het daaropvolgende kabinet steeg het aantal vrouwelijke politici in de Nederlandse regering opnieuw. Tussen de jaren 1989 - 1994 is het percentage van vrouwelijke politici 16%. Tijdens het kabinet-Kok I (1994 – 1998) steeg het aandeel verder, namelijk tot 32%. Dit stemt overeen met 9 vrouwelijke politici op een totaal van de 28. Een belangrijke gebeurtenis in deze tijd was de 4^e wereldconferentie van de VN. In het kader van deze conferentie ontstond *de Beijing Declaration and Platform for Action* met het doel alle obstakels voor de deelname van

vrouwen aan alle gebieden van het openbare en private leven te elimineren. Tijdens de conferentie organiseerden de Nederlandse vrouwen verschillende activiteiten, zoals foto tentoonstellingen. Deze activiteiten zouden naar de problematiek van de positie van vrouwen in de maatschappij verwijzen.⁹⁷ Na het jaar 1998 is er een lichte daling, en wel tot 27% en tussen de jaren 2002 – 2003 tot 20%. Dit stemt overeen met het aantal van 6 vrouwen op een totaal van 30 politici in de regering. De kern van dit kabinet werd behalve door de CDA en VVD ook door de nieuwe politieke partij LPF gevormd die in het jaar 2002 werd opgericht. Deze partij had een enorm succes in de verkiezingen. Deze partij werd echter slechts door één vrouw vertegenwoordigd in de positie van staatssecretaris. De stijging zette zich ook in het volgende kabinet-Balkenende II voort, namelijk op tot 34%, waar de LPF door D66 werd vervangen. In de periode 2007 – 2010 bereikt het percentage het hoogste niveau, namelijk 39%. Dit stemt overeen met het aantal van 12 vrouwelijke politici op een totaal aantal 31 politici. In het kabinet Rutte I (2010 – 2012) daalde het aantal tot 24% en in het kabinet-Rutte II volgde opnieuw een stijging tot 31% vrouwen in de regering. Hoewel de waarden in de betreffende perioden schommelen, blijkt uit de analyse dat percentages vanaf het jaar 1952 steeds hoger worden. Deze tendens kan men ook in de volgende periode verwachten. Om deze tendens te controleren, analyseerde ik het percentage vrouwelijke en mannelijke politici in het huidige kabinet-Rutte III, waarin 42% door vrouwelijke politici wordt gevormd.⁹⁸

Wat de sectoren betreft, is uit de analyse de tendens te zien, dat de maatschappelijke, en wel “vrouwelijke”, sectoren door vrouwen bezet worden. Zoals reeds vermeld, worden vrouwelijke vertegenwoordigers vaak met gebieden verbonden, die als “humanitair” worden beschouwd. Het gaat bv. om gebieden als onderwijs, cultuur, sociale politiek en gezondheidszorg. Deze gebieden hebben in de politiek niet zoveel prestige als bv. de

---

⁹⁷ ‘Nederlandse activiteiten tijdens WCW’, URL: <<http://www.antenna.nl/wcw/wcwnl.html>> (geraadpleegd op 1 december 2017).

⁹⁸ In het huidige kabinet-Rutte III zijn er 2 vrouwen in de sector voor Defensie, namelijk Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten in de functie van de minister en Drs. B. Visser in de functie van de staatssecretaris. Voor meer informatie zie <https://www.parlement.com/id/vkicd8m3p1sz/kabinet_rutte_iii_2017>.

economische sector. In dit geval is er sprake van het zogenaamde proces van *stereotyping*. Vrouwen vormen geen homogene groep. Om deze reden kan er daarom niet gezegd worden dat vrouwelijke politici de zelfde vrouwenbelangen als hun vrouwelijke collega's representeren. Toch vertonen vrouwen een zekere parallel, wat de vrouwenbelangen betreft. In het algemeen interesseren vrouwen zich voor thema's als familie, kinderen en gendergelijkheid. Dit feit beantwoordt aan de situatie in de Nederlandse regering, wat de onderzochte periode betreft. 49% van de door vrouwen bezette sectoren zijn maatschappelijke sectoren. Vrouwen werden echter in de onderzochte periode ook in de zogenaamde "prestigieuze" sectoren vertegenwoordigd, zoals in de economische sector, Justitie, Defensie en Binnenlandse en Buitenlandse Zaken. In de onderzochte periode bezette geen enkele vrouw de sector voor Financiën. Wat de politieke functies betreft, is het verschil tussen de positie van minister en staatssecretaris onder vrouwen niet zo opvallend. In de onderzochte periode waren vrouwen 52x in de positie van minister en 57x in de positie van staatssecretaris. Slechts 2 vrouwen waren viceminister-president, namelijk Dr. E. Borst-Eilers (D66) en A. Jorritsma-Lebbink (VVD) in het kabinet-Kok II tussen de jaren 1998 – 2002. De positie van minister-president werd nog nooit door een vrouw bezet in de geschiedenis van de Nederlandse politiek.

In de analyse onderzocht ik onder andere de politieke partijen waarvan de vrouwelijke politici lid waren. Politieke partijen vormen één van de institutionele barrières die activiteiten van vrouwen in de politiek wezenlijk beïnvloeden. Uit de analyse blijkt welke politieke partijen de meeste vrouwen in de regering hadden. Op de eerste plaats komt de CDA. Het is interessant dat deze partij geen partijquota heeft ingevoerd. Dit in tegenstelling tot de PvdA die op de tweede plaats komt. De CDA engageert zich echter in de problematiek van vrouwen in de

politiek en pleit voor meer vrouwen in de politiek.⁹⁹ Op de derde plaats komt de VVD, vervolgens de KVP, D66 en op de laatste plaats DS'70, de LPF en de CDU. De politieke partijen spelen een belangrijke rol in de activiteiten van vrouwen in de politiek. Zoals reeds eerder vermeld, wordt de loyaliteit van vrouwen tegens hun politieke partijen toe als wezenlijk obstakel beschouwd. De aanwezigheid van vrouwen in de politiek beïnvloedt echter positief het programma van politieke partijen die vervolgens hun programma aan de vrouwenbelangen van hun vrouwelijke leden aanpassen. In mijn analyse concentreerde ik me nog op de individuele factor, namelijk op de opleiding. In de analyse onderzocht ik uitsluitend de universitaire opleiding. Uit de resultaten van de analyse blijkt dat 64% van de vrouwen een universitaire opleiding heeft. Bij de mannen is het procent ook hoog, namelijk 79%. In dit geval beantwoordt dit feit aan de theorie volgens welke de opleiding de kans op deelname van vrouwen in de politiek verhoogt. De opleiding speelt een belangrijke rol wat de toetreding van vrouwen tot de politiek betreft. Men veronderstelt namelijk dat de politiek een aangelegenheid van hoogopgeleiden is. Om deze reden zal een hogere opleiding de interesse voor dit gebied verhogen.

Uit de analyse blijkt dat vrouwelijke politici in Nederland hoge functies bezetten, niet alleen in de maatschappelijke en humanitaire sectoren, maar ook in “mannelijke” prestigieuze sectoren. Op grond van de geanalyseerde gegevens kan men veronderstellen dat het aantal vrouwelijke politici in de Nederlandse politiek zal stijgen. De aanwezigheid van vrouwen in hoge politieke functies kan een inspiratie voor andere vrouwen zijn die aan de politiek van hun land willen deelnemen.

---

⁹⁹ Voor meer informatie zie de officiële webpagina van de CDA <<https://www.cda.nl/steenkampinstituut/actueel/nieuws/vrouwen-in-de-politiek>>.

3 Conclusie

In deze scriptie hield ik me bezig met de problematiek van vrouwen in de politiek. Nederland woedt traditioneel als een tolerant land beschouwd. Deze tolerantie kunnen we ook in de Nederlandse politiek veronderstellen. Het thema *vrouwen in de politiek* is in de Nederlandse politiek niet zo omstreden. Toch interesseerde ik me ervoor hoe de werkelijkheid is. De basale vraag was of de Nederlandse vrouwelijke politici ook hoge politieke functies bezetten die een grote politieke invloed hebben. Ten tweede stelde ik de vraag of vrouwen alleen een representatieve functie in de politiek hebben en niet zo actief deelnemen aan de politiek van hun land.

In het eerste, theoretische deel houd ik me bezig met thema's als de situatie van vrouwen in de politiek over de hele wereld en gendertheorieën waar bv. verschillen in de waarneming van macht door mannen en vrouwen worden beschreven. Er zijn theorieën die beweren, dat vrouwen het meest vrouwenbelangen vertegenwoordigen, wat met het proces van stereotyping samenhangt. De vrouwelijke vertegenwoordigers worden echter ook door andere factoren beïnvloed, namelijk door de sociale klasse, ideologie, etniciteit en religie. Een wezenlijke rol spelen bovendien politieke partijen waarvan vrouwelijke politici lid zijn. De toetreding van vrouwen tot de politiek wordt wezenlijk door barrières beïnvloed die in 3 categorieën kunnen worden ingedeeld, en wel in de maatschappelijke, individuele en institutionele categorie. Met dit thema hangt ook de problematiek van quota nauw samen. Aan het einde van het theoretische deel houd ik me primair bezig met de situatie in Nederland, wat de problematiek van vrouwen in de politiek betreft. De strijd voor passief en actief vrouwenkiesrecht kostte Nederlandse vrouwen en verschillende vrouwenorganisaties veel tijd en moeite. In het jaar 1917 en vervolgens 1919 verkregen ze hun kiesrecht en konden uiteindelijk aan de politiek van Nederland deelnemen.

Een wezenlijk deel van deze scriptie bestaat uit de analyse. Ik onderzoek vrouwelijke politici in hoge functies, namelijk ministers, staatssecretarissen, viceministers en premiers. Deze hoge politieke functies brengen een hoge maatschappelijke positie met zich mee en actieve deelname aan de leiding van het land. Ik onderzoek de periode na de Tweede Wereldoorlog tot het jaar 2017. Het huidige kabinet werd uit mijn analyse uitgesloten. Ten eerste onderzoek ik het nominale en procentuele aandeel vrouwelijke politici in de regering in de betreffende periode. Op grond van de analyse stelde ik vast dat het aantal vrouwen in de regering niet het aantal 12 overschreed, wat overeenstemt met 39% van de vrouwen in de regering. Dit feit stemt met de theorie van de kritische massa overeen. Volgens deze theorie kunnen vrouwelijke politici de politiek beïnvloeden en politieke macht krijgen, indien de kritische grens van 30% vrouwelijke vertegenwoordigers wordt bereikt. Op grond van dit concept kan worden verondersteld dat de deelname van vrouwen aan de politiek zal stijgen. Men kan deze stijgende tendens ook in volgende perioden veronderstellen. Vrouwelijke politici worden zowel in functies van ministers als in functies van staatssecretarissen benoemd. Die situatie is echter anders bij de functies van viceminister en premier. De positie van viceminister werd slechts door 2 vrouwen bezet in de onderzochte periode en er was nog geen enkele vrouw minister-president in de geschiedenis van de Nederlandse politiek. De aanwezigheid van vrouwen in de Nederlandse politiek is zeker positief beïnvloed door de activiteiten van vrouwenorganisaties en internationaal geldende verdragen met het doel de situatie van vrouwen zowel in de maatschappij als in het politieke gebied te verbeteren. Uit de analyse blijkt bovendien dat politieke partijen een wezenlijke factor vormen die zowel de intrede van vrouwen tot de politiek beïnvloedt als de politieke carrière zelf. Uit de gegevens blijkt dat de meeste van vrouwen in de regering lid van de CDA waren, gevolgd door de PvdA en VVD. De politieke partij vormt één van de institutionele barrières die vrouwen in hun politieke carrière hinderen. Om deze reden kan men concluderen dat de positieve houding van

politieke partijen tegenover hun vrouwelijke leden één van de effectieve stappen kan zijn om meer vrouwen in de politiek te krijgen. Een andere belangrijke factor is de opleiding. Wat de vrouwelijke politici betreft, heeft 64% van de onderzochte vrouwen een universitaire opleiding, bij de mannelijke collega's is dat 79%. Deze gegevens beantwoorden aan het feit dat de politiek een aangelegenheid van hoogopgeleiden is en dat de opleiding de interesse voor de politiek verhoogt. Op grond van de analyse is ook te zien dat sinds het jaar 1952 de deelname van vrouwen in de regering stijgt. Om deze reden kan men deze tendens ook verder veronderstellen, met betrekking tot de situatie in het huidige kabinet waar vrouwen 42% vormen. Dat leidt tot de conclusie dat de Nederlandse politiek zich positief ontwikkelt en voor vrouwen open is. Vrouwen worden in hoge politieke functies benoemd, maar vaak worden ze met "humanitaire" sectoren verbonden. Dat hangt onder andere met de politieke partijen samen, zoals reeds eerder vermeld. Indien de politieke partij vrouwelijke leden niet ondersteunt in hun politieke carrière en vrouwen geen functies aanbiedt, vervullen vrouwen alleen een representatieve functie in de politiek. In het algemeen kan worden gezegd dat de Nederlandse politiek voor vrouwen open is. Vrouwen kunnen in de Nederlandse politiek slagen en een inspiratie vormen voor toekomstige vrouwelijke politici.

Het doel van deze scriptie was onder andere naar deze problematiek te verwijzen. Het is namelijk belangrijk dit thema te bespreken om een positief klimaat te scheppen voor vrouwen in de politiek. Deze scriptie wou ik graag besluiten met een citaat uit het Manifest van de Vrije Vrouwen Vereeniging uit de tijd wanneer de strijd van Nederlandse vrouwen voor hun kiesrecht en de plaats in de politiek van hun land is begonnen.

“Wat is de vrouw in de maatschappij? – Bijna alles – Wat is zij tot op heden voor de wet? –

Niets – Wat vraagt zij er voor te worden? – Iets”¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Borkus, *Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht* (1994): 26.

Literatuurlijst

Monografieën

- Balážová, Lucie, “*Politická reprezentace žen v parlamentech zemí Evropské unie - analýza institucionálních proměnných pomocí metody QCA*”, Magisterská diplomová práce, Olomouc 2013.
- Bennett, Linda L.M. & Bennett, Stephen E., “Changing Views about Gender Equality in Politics: Gradual Change and Lingering Doubts”, in: Duke, Lois Lovelace, *Women in politics outsiders or insiders?*, New Jersey: Prentice Hall, 1993.
- Bobrobová, Kateřina, “*Politické zastoupení žen. Kvantitativní analýza zastoupení žen v politických stranách*”, Magisterská diplomová práce, Olomouc 2009.
- Borkus, Marja e.a., “*Vrouwenstemmen. 100 jaar vrouwenbelangen. 75 jaar vrouwenkiesrecht*”, Utrecht: Walburg Pers, 1994.
- Clark, Cal & Clark, Janet, “The Gender Gap 1988: Compassion, Pacifism, and Indirect Feminism”, in: Duke, Lois Lovelace: *Women in politics outsiders or insiders?*, New Jersey: Prentice Hall, 1993.
- Deutschman, Iva Ellen, “Feminist Theory and the Politics of Empowerment, in: Duke, Lois Lovelace: *Women in politics outsiders or insiders?*, New Jersey: Prentice Hall, 1993.
- Lechnerová, Lucie, “*Vrouwen in de Nederlandse en Tsjechische politiek*“, Bakalářská práce, Olomouc, 2014.
- Pitkin, H. F., “*The Concept of Representation*”, Los Angeles: Berkeley, CA: University of California Press, 1967.

Tijdschriften

- Celis, Karen, “*Vrouwenvertegenwoordigd. De vertegenwoordiging van vrouwen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers tijdens de jaren zestig en zeventig*”, in: Tijdschrift voor sociologie, Vol. 24, No. 2-3, 2003.
- Dahlerup, Drude, “*From a Small to a Large Minority Women in Scandinavian Politics*”, in: Scandinavian Political Studies, Bind 11 (New Series), 4, 1988, URL: <https://tidsskrift.dk/scandinavian_political_studies/article/view/32616/30681>.
- Gelnarová, Jitka, “*Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podprezentovány?*”, in: Acta

politologia, Vol. 2, No. 2, Univerzita Karlova v Praze, 2010, URL: :
<<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00073.pdf>>.

- Lovenduski, Joni & Norris, Pippa, “*Westminster Women: the Politics of Presence*”, in: Political studies, Vol. 51, 2003, URL: <https://sites.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Articles/Articles%20published%20in%20journals_files/Westminster_Women_Lovenduski_Norris_2001.pdf>.
- Matland, Richard E., “*Women’s Representation in National Legislatures: Developed and Developing Countries*”, in: Legislative Studies Quarterly, Vol. 23, No. 1, 1998.
- Tessel, Karen, “*Het slechten van barrières. Het ontstaanproces van de Mammoetwet (1963)*”, in: Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam, 29 april 2014, URL: <<http://www.skript-ht.nl/download/29/4/Tessel%20Mammoetwet%2029.4.pdf>>.

Internetbronnen

- Asseldonk, van Els, “*10 manieren om meer vrouwen in de politiek te krijgen, volgens de vrouwelijke politici zelf*”, URL: <<https://www.businessinsider.nl/vrouwen-politiek-tweede-kamer-marianne-thieme-carola-schouten/>> (geraadpleegd op 25 oktober 2017).
- ‘Beijing Declaration and Platform for Action’, URL: <<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf>> (geraadpleegd op 21 april 2017).
- Bosmans, J., “*Klompé, Margaretha Albertina Maria (1912-1986)*”, in: Biografisch Woordenboek van Nederland, URL: <<http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn4/klompe>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).
- ‘De website van de Nederlandse Grondwet’, URL: <<https://www.denederlandsegrondwet.nl/9353000/1/j9vvihlf299q0sr/vgrnbwafikws>> (geraadpleegd op 13 november 2017).
- Dobešová, Mirka, “*Potřebujeme kvóty? Forbes zveřejnil žebříček nejvlivnějších žen Česka, údajně o kvótách nechtějí ani slyšet*”, URL: <<http://www.profairplay.cz/potrebujeme-kvoty-forbes-zverejnil-zebricek-nejvlivnejsich-zen-ceska-udajne-o-kvotach-nechteji-ani-slyset/>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).
- ‘Docentwebsite Bert Oostmeijer’, URL: <<http://webserv.nhl.nl/~oostmeij/>> (geraadpleegd op 12 oktober 2017).

- ‘Fórum 50%’, URL: <<https://padesatprocent.cz/cz/statistiky/bariery-v-politice/spolecenske-prekazky>> (geraadpleegd op 12 oktober 2017).
- ‘Hanna Pitkin’, URL: <<http://polisci.berkeley.edu/people/person/hanna-pitkin>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).
- ‘Inter-Parliamentary Union’, URL <<http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>> (geraadpleegd op 21 april 2017).
- “*Jeltje van Nieuwenhoven stopt als gedeputeerde*”, URL: <<https://www.volkskrant.nl/binnenland/jeltje-van-nieuwenhoven-stopt-als-gedeputeerde~a787033/>> (geraadpleegd op 29 oktober 2017).
- Kloek, Els, “*Smit, Wihelmina Carolina Benjamina (1872-1951)*”, in: Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland, URL: <<http://resources.huylgens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/CarryPothuisSmit>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).
- Kurešová, Petra, “*První země, kde ženy získaly volební právo*”, URL: <<https://padesatprocent.cz/cz/prvni-zeme-kde-zeny-ziskaly-volebni-pravo>> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).
- Linek, Lukáš & Rakušanová, Petra, “*Projekt: Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích*”, in: Sociologický ústav AV ČR, URL: <<https://www.mpsv.cz/files/clanky/12446/Nizky-pocet-zen-v-politice.pdf>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).
- “*Marga Klompé: eerste vrouwelijke minister in Nederland*”, URL: <<https://isgeschiedenis.nl/nieuws/marga-klompe-eerste-vrouwelijke-minister-in-nederland>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).
- ‘Nederlandse activiteiten tijdens WCW’, URL: <<http://www.antenna.nl/wcw/wcwnl.html>> (geraadpleegd op 1 december 2017).
- Oving, Rens, “*Bruijn, Maria Brigitta Catherina de (1938-2006)*”, in: Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland, URL: <<http://resources.huylgens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Bruijn>> (geraadpleegd op 29 oktober 2017).
- ‘Parlement & Politiek’, URL: <<https://www.parlement.com/>> (geraadpleegd op 25 oktober 2017).
- “*Pekingská deklarace a akční platforma – i po dvaceti letech jsou její cíle stále aktuální*”, URL: <<https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri->

dienstbier/aktualne/pekingska-deklarace-a-akcni-platforma-_i-po-dvaceti-letech-jsou-jeji-cile-stale-aktualni-134637> (geraadpleegd op 21 april 2017).

- ‘Phillips, Anne’, URL: <<http://www.lse.ac.uk/researchandexpertise/experts/profile.aspx?KeyValue=a.phillips%40lse.ac.uk>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).
- Pieterneel, Rol & Hofman, Jack, “Groeneweg, Susanna”, URL: <<https://socialhistory.org/bwsa/biografie/groeneweg>> (geraadpleegd op 27 oktober 2017).
- “Poprvé šly ženy k volbám na Novém Zélandu, až potom v USA”, URL: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1321124-poprve-sly-zeny-k-volbam-na-novem-zelandu-az-potom-v-usa>> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).
- ‘Quota Project’, URL: <<http://www.quotaproject.org/>> (geraadpleegd op 1 september 2017).
- Rakušanová, Petra, “Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?”, in: Sociologický ústav AV ČR, Fórum 50%, URL: <<http://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>> (geraadpleegd op 5 oktober).
- “Revoluce v Saúdské Arabii. Ženy jdou poprvé k volbám”, URL: <<https://echo24.cz/a/iTFQs/revoluce-v-saudske-arabii-zeny-jdou-poprve-k-volbam>> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).
- ‘Rosabeth M. Kanter’, URL: <<http://www.hbs.edu/faculty/Pages/profile.aspx?facId=6486>> (geraadpleegd op 5 oktober 2017).
- Steen van der, Paul, “Waal, Anna de (1906 – 1981)”, in: Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland, URL: <http://resources.huygens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Waal_de> (geraadpleegd op 28 oktober 2017).
- ‘United Nations Treaty Collection’, URL: <https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article3> (geraadpleegd op 21 april 2017).
- “Za volební právo se i Evropanky musely bit”, in: iDNES, URL: <https://zpravy.idnes.cz/za-volebni-pravo-se-i-evropanky-musely-bit-fjj-/zahranicni.aspx?c=A000824174236zahranicni_tom> (geraadpleegd op 24 oktober 2017).

Bijlagen

Bijlage 1

Politici in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 – 2017¹⁰¹

Kabinet-Schermerhorn/Drees 1945 - 1946				
Ir. W. Schermerhorn	Mr. H.A.M.T. Kolfshoten	Mr.Dr. P. Lief tinck	Dr. J.A. Ringers	S.L. Mansholt
Mr. E.N. van Kleffens	Dr. L.J.M. Beel	Mr. J. Meynen	Ir. Th.S.G.J.M. van Schaik	W. Drees
Dr. J.H. van Roijen	Dr. G. van der Leeuw	J.M. de Booy	Ir. H. Vos	Dr. J.H.A. Logemann
Kabinet-Beel I 1946 - 1948				
Dr. L.J.M. Beel	Mr.dr. P.J. Witteman	A.H.J.L. Fiévez	Ir. H. Vos	Dr. G.W.M. Huysmans
Mr. C.G.W.H. baron van Boetzelaer van Oosterhout	Dr. J.J. Gielen	J.J.A. Schagen van Leeuwen	L. Neher	S.L. Mansholt
Mr. J.H. van Maarseveen	Mr.Dr. P. Lief tinck	Dr. J.A. Ringers	Dr. J. in 't Veld	Dr. J.R.M. van den Brink
W. Drees	Mr. J.A. Jonkman	Mr. E.N. van Kleffens	L. Götzen	
Kabinet-Drees I 1948 – 1951				
W. Drees	Mr. J.H. van Maarseveen	Mr.Dr. P. Lief tinck	Dr. J. in 't Veld	Mr.dr. A.M. Joekes
Mr. J.R.H. van Schaik	Mr. A.A.M. Struycken	Mr. W.F. Schokking	Mr. D.G.W. Spitzen	Mr.dr. A.A. van Rhijn
Mr. D.U. Stikker	Mr. F.G.C.J.M. Teulings	Mr. H.L. s' Jacob	Dr. J.R.M. van den Brink	Dr. P. Muntendam
Mr. N.S. Blom	Dr. F.J.Th. Rutten	Mr. W.H. Fockema Andreae	Dr. W.Ch.L. van der Grinten	Mr. E.M.J.A. Sassen
Mr. Th.R.J. Wijers	Mr. J.M.L.Th. Cals	H.C.W. Moorman	S.L. Mansholt	L. Götzen
Kabinet-Drees II 1951 – 1952				
Dr. W. Drees	Mr. J.H. van Maarseveen	Mr. J.M.L.Th. Cals	Mr. F.J. Kranenburg	Dr. A.H.M. Albregts
Mr. D.U. Stikker	Mr. F.G.C.J.M. Teulings	Mr.Dr. P. Lief tinck	Dr. J. in 't Veld	S.L. Mansholt
Mr. N.S. Blom	Dr. L.J.M. Beel	Ir. C. Staf	H.H. Wemmers	Mr.dr. A.M. Joekes
Mr. H. Mulderije	Dr. F.J.Th. Rutten	H.C.W. Moorman	Dr. J.R.M. van den Brink	Mr.dr. A.A. van Rhijn
Dr. P. Muntendam	Ir. L.A.H. Peters	L. Götzen		
Kabinet-Drees III 1952 – 1956				
Dr. W. Drees	Dr. L.J.M. Beel	J. van de Kieft	H.C.W. Moorman	Dr. G.M.J. Veldkamp
Mr. J.W. Beyen	Mr. J.Ch. van Oven	Dr. W.H. van den Berge	Ir. H.B.J. Witte	A.C. de Bruijn

¹⁰¹ Alle gegevens uit de website <https://www.parlement.com/id/vhnnmt7jmhzl/kabinetten_per_tijdvak> (geraadpleegd op 20 november 2017). De gemarkeerde namen staan voor vrouwelijke politici.

Mr. J.M.A.H. Luns	Mr. J.M.L.Th. Cals	Ir. C. Staf	Mr. J. Algera	S.L. Mansholt
Mr. L.A. Donker	Dr. A. de Waal	Mr. F.J. Kranenburg	Dr. J. Zijlstra	J.G. Suurhoff
Mr.dr. A.A. van Rhijn	Dr. P. Muntendam	Dr. W.J.A. Kernkamp	Mr. F.J.F.M. van Thiel	
Kabinet-Drees IV 1956 – 1958				
Dr. W. Drees	Mr. J.M.A.H. Luns	Dr. I. Samkalden	Drs. W.K.N. Schmelzer	Dr. A. de Waal
Mr. A.A.M. Struycken	E.H. van der Beugel	J.G. Suurhoff	Mr. J.M.L.Th. Cals	Mr. R.G.A. Höppener
H.J. Hofstra	Ir. C. Staf	Mr. F.J. Kranenburg	M. van Veen	H.C.W. Moorman
Ir. H.B.J. Witte	Mr. J. Algera	Mr. J. van Aartsen	Dr. J. Zijlstra	Dr. G.M.J. Veldkamp
Dr. S.L. Mansholt	Dr. A. Vondeling	Mr.dr. A.A. van Rhijn	Dr. M.A.M. Klompé	Mr. G.Ph. Helders
Kabinet-Beel II 1958 – 1959				
Dr. L.J.M. Beel	Mr. R.G.A. Höppener	Mr. J. van Aartsen	Ir. C. Staf	Ir. H.B.J. Witte
Mr. A.A.M. Struycken	Dr. J. Zijlstra	Dr. G.M.J. Veldkamp	Mr. J.M.A.H. Luns	Mr. J.M.L.Th. Cals
Drs. W.K.N. Schmelzer	H.C.W. Moorman	Dr. M.A.M. Klompé	Mr. G.Ph. Helders	
Kabinet-De Quay 1959 - 1963				
Dr. J.E. de Quay	Dr. H.R. van Houten	Mr. J.M.L.Th. Cals	Dr. J. Zijlstra	M.R.H. Calmeyer
Drs. H.A. Korthals	Mr. A.Ch.W. Beerman	G.C. Stubenrouch	Dr. W.H. van den Berge	P.J.S. de Jong
Drs. W.K.N. Schmelzer	Mr. E.H. Toxopeus	Mr. Y. Scholten	S.J. van den Bergh	Mr. J. van Aartsen
Mr. J.M.A.H. Luns	Mr. Th.H. Bot	Dr. H.H. Janssen	Ir. S.H. Visser	E.G. Stijkel
J.W. de Pous	Dr. G.M.J. Veldkamp	Drs. F.J.W. Gijzels	Mr. V.G.M. Marijnen	Dr. Ch.J.M.A. van Rooy
B. Roolvink	Dr. M.A.M. Klompé			
Kabinet-Marijnen 1963 - 1965				
Mr. V.G.M. Marijnen	Dr. I.N.Th. Diepenhorst	Mr. J.H. Grosheide	P.J.S. de Jong	Drs. P.C.W.M. Bogaers
Mr. B.W. Biesheuvel	Mr. Y. Scholten	Drs. L.J.M. van de Laar	A. van Es	Mr. J. van Aartsen
Mr. J.M.A.H. Luns	Mr. E.H. Toxopeus	Dr. H.J. Witteveen	J.C.E. Haex	M.J. Keyzer
Mr. L. de Block	Mr. Th.H. Bot	Dr. W.H. van den Berge	W. den Toom	Dr. J.E. Andriessen
Drs. J.A. Bakker	Dr. G.M.J. Veldkamp	Dr. A.J.H. Bartels	Dr. J.F.G.M. de Meijer	Drs. J.F. Schouwenaar-Franssen
Cabinet-Cals 1965 - 1966				
Mr. J.M.L.Th. Cals	Mr. J.M.A.H. Luns	Mr. Th.H. Bot	Dr. I. Samkalden	Dr. I.A. Diepenhorst
Mr. B.W. Biesheuvel	Mr. L. de Block	Dr. I. Samkalden	Mr. P.J. Verdam	Mr. J.H. Grosheide

Dr. A. Vondeling	Mr. M. van der Stoel	J. Smallenbroek	Drs. Th.J. Westerhout	Dr. W.L.G.S. Hoefnagels
P.J.S. de Jong	A. van Es	G.H.J.M. Peijnenburg	J.J.F. Borghouts	H. Schaper
Drs. P.C.W.M. Bogaers	J.G. Suurhoff	Ir. S.A. Posthumus	Drs. J.M. den Uyl	Drs. J.A. Bakker
Dr. A.J.H. Bartels	Dr. J.F.G.M. de Meijer	Mr. M. Vrolijk	C. Egas	
Kabinet-Zijlstra 1966 - 1967				
Dr. J. Zijlstra	Dr. J.E. de Quay	Mr. L. de Block	Mr. A.A.M. Struycken	Dr. I.A. Diepenhorst
Mr. B.W. Biesheuvel	Mr. J.M.A.H. Luns	Mr. Th.H. Bot	Mr. P.J. Verdam	Mr. J.H. Grosheide
P.J.S. de Jong	A. van Es	G.H.J.M. Peijnenburg	H. Schaper	Ir. H.B.J. Witte
Drs. J.A. Bakker	Drs. L.J.M. van Son	Dr. G.M.J. Veldkamp	Dr. A.J.H. Bartels	Dr. J.F.G.M. de Meijer
Dr. M.A.M. Klompé				
Kabinet-De Jong 1967 - 1971				
P.J.S. de Jong	Drs. B.J. Udink	Dr. G.H. Veringa	J.C.E. Haex	Mr. R.J. Nelissen
Drs. J.A. Bakker	Mr. C.H.F. Polak	Mr. J.H. Grosheide	A.E.M. Duynstee	Drs. L.J.M. van Son
Dr. H.J. Witteveen	Dr. K. Wiersma	Dr. F.H.M. Grapperhaus	Ir. W.F. Schut	Ir. P.J. Lardinois
Mr. J.M.A.H. Luns	Mr. H.K.J. Beernink	W. den Toom	M.J. Keyzer	B. Roolvink
H.J. de Koster	Mr. Ch. van Veen	A. van Es	Mr. L. de Block	Dr. R.J.H. Kruisinga
Dr. M.A.M. Klompé	Mr. H.J. van de Poel			
Kabinet-Biesheuvel I en II 1971 - 1973				
Mr. B.W. Biesheuvel	Dr. C. Boertien	Mr. Ch. van Veen	H.J. de Koster	Mr.Drs. H. Langman
Mr. W.J. Geertsema	Mr. A.A.M. van Agt	Mr. C.E. Schelfhout	A. van Es	Drs. J.J.M. Oostenbrink
Mr. R.J. Nelissen	Mr. J.H. Grosheide	Jhr.Mr. M.L. de Brauw	Drs. B.J. Udink	Ir. P.J. Lardinois
Drs. W.K.N. Schmelzer	Mr. W.J. Geertsema	Mr. W. Scholten	Drs. K.W. Buck	Drs. J. Boersma
Drs. Th.E. Westerterp	Drs. A. van Stuijvenberg	Mr. A.P.J.M.M. van der Stee	Dr. W. Drees	Mr. J.G. Rietkerk
P.J. Engels	H.J.L. Vonhoff	S. van Veenendaal-van Meggelen		
Kabinet-Den Uyl 1973 -1977				
Drs. J.M. den Uyl	Mr. J.F. Glastra van Loon	F.H.P. Trip	Mr. J.A. Mommersteeg	Mr. T. Brouwer
Mr. A.A.M. van Agt	Mr. H.J. Zeevalking	Dr. W.F. Duisenberg	C.L.J. van Lent	Drs. J. Boersma
Mr. W.F. de Gaay Fortman	W. Polak	Mr. A.P.J.M.M. van der Stee	Drs. J.P.A. Gruijters	P.J.J. Mertens

Mr. M. van der Stoel	Dr. J.A. van Kemenade	A. de Goede	Drs. M.P.A. van Dam	Mr. H.W. van Doorn
Dr. P.H. Kooijmans	Dr.Mr. A. Veerman	Drs. M.J. van Rooijen	J.L.N. Schaefer	W. Meijer
Mr. L.J. Brinkhorst	Dr. G. Klein	Ir. H. Vredeling	Drs. Th.E. Westerterp	Drs. R.F.M. Lubbers
Drs. J.P. Pronk	Drs. K. de Jong	Mr. A. Stemerding	Dr. M.H.M. van Hulten	Th.M. Hazekamp
Mr. I. Vorrink	J.P.M. Hendriks			
Kabinet-Van Agt 1977 – 1981				
Mr. A.A.M. van Agt	Dr. J. de Ruiter	A.J. Hermes	Drs. G.M.V. van Aardenne	Ir. G.J.M. Braks
H. Wiegel	Mr. E.A. Haars	Drs. M.W.J.M. Peijnenburg	Mr. A.P.J.M.M. van der Stee	Mr. W. Scholten
Dr. Ch.A. van der Klaauw	Mr. H.E. Koning	Dr. L. Ginjaar	Mr. A. Nooteboom	Drs. P.B.R. de Geus
Drs. D.F. van der Mei	Dr. A. Pais	Dr. A.A.Th.M. van Trier	Drs. M.J.J. van Amelsvoort	C.L.J. van Lent
Drs. J. de Koning	Drs. K. de Jong	Mr. F.H.J.J. Andriessen	Dr. R.J.H. Kruisinga	Dr. W.F. van Eekelen
Jhr.Drs. P.A.C. Beelaerts van Blokland	Ir. D.S. Tuijnman	Mr. G.Ph. Brokx	Mr. E. Veder-Smit	Drs. N. Smit-Kroes
Th.M. Hazekamp	Mr. K.H. Beyen	Dr. W. Albeda	L. de Graaf	M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen
J.G. Kraaijeveld-Wouters	G.Ch. Wallis de Vries	Dr. L. Ginjaar		
Kabinet-Van Agt II 1981 -1982				
Mr. A.A.M. van Agt	Drs. C.P. van Dijk	Drs. G. van Leijenhorst	J.C. Kombrink	S. Langedijk-de Jong
Drs. J.M. den Uyl	Dr. J. de Ruiter	Dr. J.A. van Kemenade	Mr. H.A.F.M.O. van Mierlo	Mr. H.J. Zeevalking
Dr. J.C. Terlouw	Mr. M. Scheltema	A.J. Hermes	Mr. A. Stemerding	J.C.Th. van der Doef
Mr. M. van der Stoel	Drs. E. van Thijn	Drs. W.J. Deetman	J. van Houwelingen	Ir. W. Dik
Mr. H. van den Broek	Drs. S.J. Stuiveling	Mr. A.P.J.M.M. van der Stee	Drs. M.P.A. van Dam	P.H. van Zeil
Drs. J. de Koning	Drs. C.I. Dales	Drs. H. d'Ancona	A.A. van der Louw	H.A. de Boer
M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen	Mr. J.J. Lambers-Hacquebard			
Kabinet-Van Agt III 1982				
Mr. A.A.M. van Agt	Dr. J. de Ruiter	Drs. W.J. Deetman	J. van Houwelingen	P.H. van Zeil
Dr. J.C. Terlouw	Mr. M. Scheltema	A.J. Hermes	Drs. E. Nypels	Drs. J. de Koning
Mr. H. van den Broek	Dr. M.G. Rood	Mr. A.P.J.M.M. van der Stee	Mr. H.J. Zeevalking	L. de Graaf
Drs. C.P. van Dijk	Drs. G. van Leijenhorst	Mr. H.A.F.M.O. van Mierlo	Ir. W. Dik	H.A. de Boer

M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen	Mr. J.J. Lambers-Hacquebard			
Kabinet-Lubbers I 1982 - 1986				
Drs. R.F.M. Lubbers	Mr. F. Korthals Altes	Drs. W.J. Deetman	Dr. J. de Ruiter	Mr. G.Ph. Brokx
Drs. G.M.V. van Aardenne	Mr. V.N.M. Korte-van Hemel	Drs. N.J. Ginjaar-Maas	J. van Houwelingen	Drs. N. Smit-Kroes
Mr. H. van den Broek	Mr. J.G. Rietkerk	Drs. G. van Leijenhorst	Ch. Schwietert	Drs. J.F. Scherpenhuizen
Dr. W.F. van Eekelen	Dr. R.W. de Korte	Dr. H.O.Ch.R. Ruding	Drs. W.K. Hoekzema	Mr.Drs. F. Bolkestein
Drs. E.M. Schoo	Drs. M.J.J. van Amelsvoort	Mr. H.E. Koning	Dr. P. Winsemius	P.H. van Zeil
Ir. G.J.M. Braks	A. Ploeg	Drs. J. de Koning	L. de Graaf	Mr. A. Kappeyne van de Coppello
Mr.Drs. L.C. Brinkman	Drs. J.P. van der Reijden			
Kabinet-Lubbers II 1986 - 1989				
Drs. R.F.M. Lubbers	Mr. B.J.M. baron van Voorst tot Voorst	Drs. C.P. van Dijk	Ir. G.J.M. Braks	Dr. W.F. van Eekelen
Dr. R.W. de Korte	Drs. P. Bukman	Drs. J. de Koning	Drs. N.J. Ginjaar-Maas	Mr.Drs. F. Bolkestein
Mr. H. van den Broek	Mr. F. Korthals Altes	D.I.J.W. de Graaff-Nauta	Dr. H.O.Ch.R. Ruding	J. van Houwelingen
Drs. P.R.H.M. van der Linden	Mr. V.N.M. Korte-van Hemel	Drs. W.J. Deetman	Mr. H.E. Koning	Drs. E.H.Th.M. Nijpels
Mr. G.Ph. Brokx	Drs. E. Heerma	Drs. N. Smit-Kroes	Drs. D.J.D. Dees	A.J. Evenhuis
Mr. Y.C.M.Th. van Rooy	L. de Graaf	Mr.Drs. L.C. Brinkman		
Kabinet-Lubbers III 1989 - 1994				
Drs. R.F.M. Lubbers	Drs. J.P. Pronk	D.I.J.W. de Graaff-Nauta	Drs. M.J.J. van Amelsvoort	Drs. E. Heerma
W. Kok	Dr. E.H.M. Hirsch Ballin	Dr.Ir. J.M.M. Ritzen	A.L. ter Beek	J.R.H. Maij-Weggen
Mr. H. van den Broek	Mr. A. Kosto	Drs. J. Wallage	Mr. B.J.M. baron van Voorst tot Voorst	Dr. J.E. Andriessen
Dr. P.H. Kooijmans	Drs. C.I. Dales	Dr. R.J. in 't Veld	A.B.M. Frinking	Drs. P. Bukman
P. Dankert	Drs. E. van Thijn	Prof.Dr. M.J. Cohen	J.G.M. Alders	Mr. Y.C.M.Th. van Rooy
Ir. G.J.M. Braks	Dr. B. de Vries	Drs. P. Bukman	Drs. J.D. Gabor	E. ter Veld
Drs. H. d'Ancona	H.J. Simons			
Kabinet-Kok I 1994 - 1998				
W. Kok	H.F. Dijkstal	Mr. H.A.F.M.O. van Mierlo	Mr. M. Patijn	Drs. J.P. Pronk

Mr. W. Sorgdrager	Mr. E.M.A. Schmitz	Dr.Ir. J.J.C. Voorhoeve	A.G.M. van de Vondervoort	Mr. J. Kohnstamm
Dr.Ir. J.M.M. Ritzen	Drs. A. Nuis	T. Netelenbos	Drs. G. Zalm	Dr. W.A.F.G. Vermeend
Dr.Ir. J.J.C. Voorhoeve	Drs. J.Ch. Gmelich Meijling	M. de Boer	Dr. D.K.J. Tommel	A. Jorritsma-Lebbink
Dr. G.J. Wijers	A. van Dok-van Weele	J.J. van Aartsen	Drs. A.P.W. Melkert	R.L.O. Linschoten
Mr. F.H.G. de Grave	Dr. E. Borst-Eilers	E.G. Terpstra		
Kabinet-Kok II 1998 - 2002				
W. Kok	Mr. E.L. Herfkens	Mr. R.H.L.M. van Boxtel	Dr. F. van der Ploeg	H.A.L. van Hoof
A. Jorritsma-Lebbink	Mr. A.H. Korthals	Mr. K.G. de Vries	Drs. G. Zalm	Drs. J.P. Pronk
Dr. E. Borst-Eilers	Dr. M.J. Cohen	Drs. G.M. de Vries	Dr. W.A.F.G. Vermeend	J.W. Remkes
J.J. van Aartsen	Mr. N.A. Kalsbeek	Drs. L.M.L.H.A. Hermans	Drs. W.J. Bos	T. Netelenbos
Drs. D.A. Benschop	Dr. A. Peper	Drs. K.Y.I.J. Adelmund	Mr. F.H.G. de Grave	Drs. J.M. de Vries
Drs. G. Ybema	Drs. H.H. Apotheker	Mr. L.J. Brinkhorst	G.H. Faber	Dr. W.A.F.G. Vermeend
Mr. A.E. Verstand-Bogaert	Drs. J.F. Hoogervorst	A.M. Vliegthart		
Kabinet-Balkenende I 2002 - 2003				
Mr.Drs. J.P. Balkenende	Mr. J.G. de Hoop Scheffer	Mr. H.P.A. Nawijn	Drs. A.D.S.M. Nijs	H.G.J. Kamp
J.W. Remkes	A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven	R.H. Hessing	Drs. J.F. Hoogervorst	C. van der Knaap
Dr. E.J. Bomhoff	Mr.Drs. A. Nicolai	M.J.A. van der Hoeven	Dr. S.R.A. van Eijck	Drs. P.L.B.A. van Geel
R.H. de Boer	Mr. J.P.H. Donner	Mr.Drs. C.H.J. van Leeuwen	Mr. A.H. Korthals	Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus
Mr. H.Ph.J.B. Heinsbroek	Mr.Drs. J.G. Wijn	Dr. C.P. Veerman	Ir. B.J. Odink	Mr. A.J. de Geus
Drs. M. Rutte	R.R.Ph. Bijlhout	K.L. Phoa	Dr. E.J. Bomhoff	Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp
Kabinet-Balkenende II 2003 - 2006				
Mr.Drs. J.P. Balkenende	Mr. J.G. de Hoop Scheffer	Mr. J.P.H. Donner	Drs. A. Pechtold	Drs. M. Rutte
Drs. G. Zalm	Dr. B.R. Bot	Drs. M.C.F. Verdonk	M.J.A. van der Hoeven	Mr.Drs. J.G. Wijn
Mr. Th.C. de Graaf	Mr.Drs. A. Nicolai	J.W. Remkes	Mr. M.C. van der Laan	H.G.J. Kamp
Mr. L.J. Brinkhorst	A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven	Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp	Drs. A.D.S.M. Nijs	C. van der Knaap
S.M. Dekker	Drs. P.L.B.A. van Geel	Drs. K.M.H. Peijs	Drs. M.H. Schultz van	Ir. C.E.G. van Gennip

			Haegen-Maas Geesteranus	
Dr. C.P. Veerman	Mr. A.J. de Geus	Drs. J.F. Hoogervorst	H.A.L. van Hoof	
Balkenende III 2006 - 2007				
Mr.Drs. J.P. Balkenende	Mr. J.P.H. Donner	Mr.Drs. A. Nicolai	C. van der Knaap	Drs. P.L.B.A. van Geel
Drs. G. Zalm	Drs. M.C.F. Verdonk	M.J.A. van der Hoeven	S.M. Dekker	Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus
Dr. B.R. Bot	Dr. E.H.M. Hirsch Ballin	Mr.Drs. B.J. Bruins	Drs. K.M.H. Peijs	Mr.Drs. J.G. Wijn
A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven	J.W. Remkes	H.G.J. Kamp	Prof.Dr. P. Winsemius	Ir. C.E.G. van Gennip
Dr. C.P. Veerman	Mr. A.J. de Geus	H.A.L. van Hoof	Drs. J.F. Hoogervorst	Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp
Balkenende IV 2007 - 2010				
Prof.Dr. J.P. Balkenende	J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart	Ir. C.M.P.S. Eurlings	G. Verburg	Prof.Mr. J.P.H. Donner
Mr. A. Rouvoet	Mr.Drs. J.C. de Jager	M.J.A. van der Hoeven	Prof.Dr. A. Klink	Dr. M. Bussemaker
Drs. M.J.M. Verhagen	E. van Middelkoop	J.C. Huizinga-Heringa	Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten	Drs. J.G. de Vries
Prof.Dr. E.M.H. Hirsch Ballin	Drs. W.J. Bos	Drs. F.C.G.M. Timmermans	Drs. A.G. Koenders	Mr. N. Albayrak
Dr. G. ter Horst	Dr. R.H.A. Plasterk	S.A.M. Dijksma	C. van der Knaap	Dr. J.M. Cramer
Drs. C.P. Vogelaar	Mr. E.E. van der Laan	Dr. A. Klink	Drs. J. Klijnsma	Drs. F. Heemskerk
Ing. A. Aboutaleb				
Kabinet-Rutte I 2010 - 2012				
Drs. M. Rutte	Dr. H.P.M. Knapen	Mr. J.P.H. Donner	J.M. van Bijsterveldt-Vliegenthart	Mr.Drs. F.H.H. Weekers
Drs. M.J.M. Verhagen	Mr. I.W. Opstelten	Mr.Drs. J.W.E. Spies	Drs. H. Zijlstra	Drs. J.S.J. Hillen
Dr. U. Rosenthal	Mr. F. Teeven	Drs. G.B.M. Leers	Mr.Drs. J.C. de Jager	Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus
J.J. Atsma	Drs. M.L.L.E. Veldhuijzen van Zanten-Hyllner	Dr. H. Bleker	H.G.J. Kamp	Drs. P. de Krom
Drs. E.I. Schippers				
Kabinet-Rutte II 2012 - 2017				
Drs. M. Rutte	Drs. A.G. Koenders	Mr. I.W. Opstelten	Mr. G.A. van der Steur	Dr. K.H.D.M. Dijkhoff

Dr. L.F. Asscher	Drs. E.M.J. Ploumen	Drs. S.A. Blok	Mr. F. Teeven	Dr. R.H.A. Plasterk
Drs. F.C.G.M. Timmermans	Dr. M. Bussemaker	Drs. S. Dekker	Ir. J.R.V.A. Dijsselbloem	Mr.Drs. F.H.H. Weekers
Ir. E.D. Wiebes	J.A. Hennis-Plasschaert	Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus	W.J. Mansveld	H.G.J. Kamp
Dr. J.C. Verdaas	Ir. M.H.P. van Dam	S.A.M. Dijkzema	Drs. J. Klijnsma	Drs. E.I. Schippers
Drs. M.J. van Rijn				

Bijlage 2

Vrouwen en hun functies in de Nederlandse regering tussen de jaren 1945 - 2017¹⁰²

Naam	Kabinet	Functie
Dr. Anna de Waal (KVP)	Drees III 1952 – 1956	Staatssecretaris: Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen
Dr. Anna de Waal (KVP)	Drees IV 1956 – 1958	Staatssecretaris: Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen
Dr. M.A.M. Klompé (KVP)	Drees IV 1956 – 1958	Minister: Maatschappelijk Werk
Dr. M.A.M. Klompé (KVP)	Beel II 1958 – 1959	Minister: Maatschappelijk Werk
Dr. M.A.M. Klompé (KVP)	De Quay 1959 – 1963	Minister: Maatschappelijk Werk
Drs. J.F. Schouwenaar-Franssen (VVD)	Marijnen 1963 – 1965	Minister: Maatschappelijk Werk
Dr. M.A.M. Klompé (KVP)	Zijlstra 1966 – 1967	Minister: Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Dr. M.A.M. Klompé (KVP)	De Jong 1967 – 1971	Minister: Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
S. van Veenendaal-van Meggelen (DS '70)	Biesheuvel I en II 1971 – 1973	Staatssecretaris: Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Mr. I. Vorrink (PvdA)	Den Uyl 1973 – 1977	Minister: Volksgezondheid en Milieuhygiëne
Mr. E. Veder-Smit (VVD)	Van Agt I 1977 – 1981	Staatssecretaris: Volksgezondheid en Milieuhygiëne
J.G. Kraaijeveld-Wouters (CDA)	Van Agt I 1977 – 1981	Staatssecretaris: Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen (CDA)	Van Agt I 1977 – 1981	Minister: Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
Drs. N. Smit-Kroes (PvdA)	Van Agt I 1977 – 1981	Staatssecretaris: Verkeer en Waterstaat
Mr. E.A. Haars (CDA)	Van Agt I 1977 – 1981	Staatssecretaris: Justitie

¹⁰² Alle gegevens uit de website <https://www.parlement.com/id/vhnm7jmhzi/kabinetten_per_tijdvak> (geraadpleegd op 21 november 2017). De kleurig gemarkeerde delen staan voor groepen waarin ik de sectoren heb ingedeeld. De roze kleur staat voor sociale sectoren, de blauwe kleur voor prestigieuze sectoren en de gele kleur voor andere sectoren.

S. Langedijk-de Jong (PvdA)	Van Agt II 1981 – 1982	Staatssecretaris: Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Drs. S.J. Stuiveling (PvdA)	Van Agt II 1981 – 1982	Staatssecretaris: Binnenlandse Zaken
Drs. H. d'Ancona (PvdA)	Van Agt II 1981 – 1982	Staatssecretaris: Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Mr. J.J. Lambers-Hacquebard (D66)	Van Agt II 1981 – 1982	Staatssecretaris: Volksgezondheid en Milieuhygiëne
M.H.M.F. Gardeniers- Berendsen (CDA)	Van Agt II 1981 – 1982	Minister: Volksgezondheid en Milieuhygiëne
Drs. C.I. Dales (PvdA)	Van Agt II 1981 – 1982	Staatssecretaris: Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Mr. J.J. Lambers-Hacquebard (D66)	Kabinet-Van Agt III 1982	Staatssecretaris: Volksgezondheid en Milieuhygiëne
M.H.M.F. Gardeniers- Berendsen (CDA)	Kabinet-Van Agt III 1982	Minister: Volksgezondheid en Milieuhygiëne
Mr. V.N.M. Korte-van Hemel (CDA)	Lubbers I 1982 – 1986	Staatssecretaris: Justitie
Drs. N.J. Ginjaar-Maas (VVD)	Lubbers I 1982 – 1986	Staatssecretaris: Onderwijs en Wetenschappen
Drs. N. Smit-Kroes (VVD)	Lubbers I 1982 – 1986	Minister: Verkeer en Waterstaat
Drs. E.M. Schoo (VVD)	Lubbers I 1982 – 1986	Minister voor Ontwikkelingssamenwerking
Mr. V.N.M. Korte-van Hemel (CDA)	Lubbers II 1986 – 1989	Staatssecretaris: Justitie
Drs. N.J. Ginjaar-Maas (VVD)	Lubbers II 1986 – 1989	Staatssecretaris: Onderwijs en Wetenschappen
Drs. N. Smit-Kroes (VVD)	Lubbers II 1986 – 1989	Minister: Verkeer en Waterstaat
Mr. Y.C.M.Th. van Rooy (CDA)	Lubbers II 1986 – 1989	Staatssecretaris: Economische Zaken
D.IJ.W. de Graaff-Nauta (CDA)	Lubbers II 1986 – 1989	Staatssecretaris: Binnenlandse Zaken
D.IJ.W. de Graaff-Nauta (CDA)	Lubbers III 1989 – 1994	Minister: Binnenlandse Zaken Staatssecretaris: Binnenlandse Zaken
J.R.H. Maij-Weggen (CDA)	Lubbers III 1989 – 1994	Minister: Verkeer en Waterstaat
Mr. Y.C.M.Th. van Rooy (CDA)	Lubbers III 1989 – 1994	Staatssecretaris: Economische Zaken
E. ter Veld (PvdA)	Lubbers III 1989 – 1994	Staatssecretaris: Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Drs. H. d'Ancona (PvdA)	Lubbers III 1989 – 1994	Minister: Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
A.G.M. van de Vondervoort (PvdA)	Kok I 1994 – 1998	Staatssecretaris: Binnenlandse Zaken
T. Netelenbos (PvdA)	Kok I 1994 – 1998	Staatssecretaris: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mr. W. Sorgdrager (D66)	Kok I 1994 – 1998	Minister: Justitie
M. de Boer (PvdA)	Kok I 1994 – 1998	Minister: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Mr. E.M.A. Schmitz (PvdA)	Kok I 1994 – 1998	Staatssecretaris: Justitie
A. Jorritsma-Lebbink (VVD)	Kok I 1994 – 1998	Minister: Verkeer en Waterstaat
A. van Dok-van Weele (PvdA)	Kok I 1994 – 1998	Staatssecretaris: Economische Zaken
Dr. E. Borst-Eilers (D66)	Kok I 1994 – 1998	Minister: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
E.G. Terpstra (VVD)	Kok I 1994 – 1998	Staatssecretaris: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Mr. N.A. Kalsbeek (PvdA)	Kok II 1998 – 2002	Staatssecretaris: Justitie
A. Jorritsma-Lebbink (VVD)	Kok II 1998 – 2002	Minister: Economische Zaken
		Viceminister-president
Mr. E.L. Herfkens (PvdA)	Kok II 1998 – 2002	Minister voor Ontwikkelingssamenwerking
Drs. K.Y.I.J. Adelmund (PvdA)	Kok II 1998 – 2002	Staatssecretaris: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Dr. E. Borst-Eilers (D66)	Kok II 1998 – 2002	Minister: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
		Viceminister-president
Drs. J.M. de Vries (VVD)	Kok II 1998 – 2002	Staatssecretaris: Verkeer en Waterstaat
T. Netelenbos (PvdA)	Kok II 1998 – 2002	Minister: Verkeer en Waterstaat
G.H. Faber (PvdA)	Kok II 1998 – 2002	Staatssecretaris: Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
A.M. Vliegenthart (PvdA)	Kok II 1998 – 2002	Staatssecretaris: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp (CDA)	Balkenende I 2002 – 2003	Staatssecretaris: Volksgezondheid, Welzijn en Spor
R.R.Ph. Bijlhout (LPF)	Balkenende I 2002 – 2003	Staatssecretaris: Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus (VVD)	Balkenende I 2002 – 2003	Staatssecretaris: Verkeer en Waterstaat
A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven (CDA)	Balkenende I. 2002 – 2003	Staatssecretaris: Buitenlandse Zaken
M.J.A. van der Hoeven (CDA)	Balkenende I 2002 – 2003	Minister: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Drs. A.D.S.M. Nijs (VVD)	Balkenende I 2002 – 2003	Staatssecretaris: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
M.J.A. van der Hoeven (CDA)	Balkenende II 2003 – 2006	Minister: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven (CDA)	Balkenende II 2003 – 2006	Minister voor Ontwikkelingssamenwerking
Drs. M.C.F. Verdonk (VVD)	Balkenende II 2003 – 2006	Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie
Mr. M.C. van der Laan (D66)	Balkenende II 2003 – 2006	Staatssecretaris: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Drs. A.D.S.M. Nijs (VVD)	Balkenende II 2003 – 2006	Staatssecretaris: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
S.M. Dekker (VVD)	Balkenende II 2003 – 2006	Minister: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en

		Milieubeheer
Drs. K.M.H. Peijs (CDA)	Balkenende II 2003 – 2006	Minister: Verkeer en Waterstaat
Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus (VVD)	Balkenende II 2003 – 2006	Staatssecretaris: Verkeer en Waterstaat
Ir. C.E.G. van Gennip (CDA)	Balkenende II 2003 – 2006	Staatssecretaris: Economische Zaken
Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp (CDA)	Balkenende II 2003 – 2006	Staatssecretaris: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. C.I.J.M. Ross-van Dorp (CDA)	Balkenende III 2006 – 2007	Staatssecretaris: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. K.M.H. Peijs (CDA)	Balkenende III 2006 – 2007	Minister: Verkeer en Waterstaat
		Minister: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
A.M.A. van Ardenne-van der Hoeven (CDA)	Balkenende III 2006 – 2007	Minister voor Ontwikkelingssamenwerking
S.M. Dekker (VVD)	Balkenende III 2006 – 2007	Minister: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Ir. C.E.G. van Gennip (CDA)	Balkenende III 2006 – 2007	Staatssecretaris: Economische Zaken
M.J.A. Van der Hoeven (CDA)	Balkenende III 2006 – 2007	Minister: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Drs. M.C.F. Verdonk (VVD)	Balkenende III 2006 – 2007	Minister: Justitie
		Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie
		Minister voor Integratie, Preventie, Jeugdbescherming en Reclassering
Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus (VVD)	Balkenende III 2006 – 2007	Staatssecretaris: Verkeer en Waterstaat
J.C. Huizinga-Heringa (CDU)	Balkenende IV 2007 – 2010	Staatssecretaris: Verkeer en Waterstaat
Dr. G. ter Horst (PvdA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Minister: Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
S.A.M. Dijkema (PvdA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Staatssecretaris: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten (CDA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Staatssecretaris: Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Dr. J.M. Cramer (PvdA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Minister: Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
Drs. C.P. Vogelaar (PvdA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Minister voor Wonen, Wijken en Integratie
J.M. van Bijsterveldt-Vliegthart (CDA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Staatssecretaris: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mr. N. Albayrak (PvdA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Staatssecretaris: Justitie
M.J.A. van der Hoeven (CDA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Minister: Economische Zaken

G. Verburg (CDA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Minister: Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Drs. J. Klijnsma (PvdA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Staatssecretaris: Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Dr. M. Bussemaker (PvdA)	Balkenende IV 2007 – 2010	Staatssecretaris: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Mr.Drs. J.W.E. Spies (CDA)	Rutte I 2010 – 2012	Minister: Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Drs. M.L.L.E. Veldhuijzen van Zanten-Hyllner (CDA)	Rutte I 2010 – 2012	Staatssecretaris: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
J.M. van Bijsterveldt-Vliegthart (CDA)	Rutte I 2010 – 2012	Minister: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Drs. E.I. Schippers (VVD)	Rutte I 2010 – 2012	Minister: Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus (VVD)	Rutte I 2010 – 2012	Minister: Infrastructuur en Milieu
Drs. E.M.J. Ploumen (PvdA)	Rutte II 2012 – 2017	Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
J.A. Hennis-Plasschaert (VVD)	Rutte II 2012 – 2017	Minister: Defensie
Drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus (VVD)	Rutte II 2012 – 2017	Minister: Infrastructuur en Milieu
W.J. Mansveld (PvdA)	Rutte II 2012 – 2017	Staatssecretaris: Infrastructuur en Milieu
Dr. M. Bussemaker (PvdA)	Rutte II 2012 – 2017	Minister: Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
S.A.M. Dijksma (PvdA)	Rutte II 2012 – 2017	Staatssecretaris: Infrastructuur en Milieu
		Staatssecretaris: Economische Zaken
Drs. J. Klijnsma (PvdA)	Rutte II 2012 – 2017	Staatssecretaris: Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Drs. E.I. Schippers (VVD)	Rutte II 2012 – 2017	Minister: Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Resumé in het Tsjechisch

Tématem této práce je politika a ženy v ní. Již po staletí je politika vnímána jako převážně mužský svět, který je ženě uzavřen. Ženám trvalo spoustu let a stálo je spoustu úsilí, než se staly i ony součástí tohoto světa. V této diplomové práci se zaměřuji na situaci v Nizozemsku. Nizozemsko je tradičně vnímáno jako velmi tolerantní, demokratická země. Z tohoto důvodu mě zajímalo, jak je nastavena politika v této zemi, co se týče problematiky žen v politice. Zaměřuji se zde primárně na ženy ve vysokých funkcích ve vládě, a sice na ministerské pozice, pozici státního tajemníka, viceministra a premiéra vlády. Cílem této práce je zjistit, zda jsou ženy v nizozemské vládě zastoupeny, dále v jakém množství a v jaké funkci. Vykonávají pouze reprezentativní funkci nebo se aktivně podílejí na vedení své země? Mým cílem je pomocí teorie a následné analýzy zjistit, jakou roli zaujímají nizozemské političky v politice své země a poukázat tak na aktuálnost dané problematiky

Tato práce je rozdělena na dvě části, a sice na teoretickou a praktickou část. Teoretická část uvádí nejprve do problematiky žen v politice obecně. V první části se zabývám situací žen v politice obecně a zmiňuji zde důležité dohody, které byly vytvořeny zeměmi po celém světě, mimo jiné ke zlepšení pozice žen v politice, dále se pak věnuji teoriím o genderových rozdílech v politice. Další kapitola je věnována oblastem zájmů političek, jejich reprezentace, problematice kvót a v neposlední řadě také bariérám, které ženám znemožňují či brání ve vstupu do politického dění. Teoretická část je zakončena kapitolou, kde se věnuji situaci v Nizozemsku. Nejprve uvádím čtenáře do dané problematiky v Nizozemsku, poté se věnuji vzniku a vývoji volebního práva pro ženy a kapitolu zakončuji přehledem několika nizozemských političek, které se významně zapsali do dějin nizozemské politiky.

Druhou část této diplomové práce tvoří analýza žen-političek ve vysokých politických funkcích v nizozemské vládě v letech 1945 – 2017. V analýze zkoumám nejdříve celkový

počet žen ve zkoumaných funkcích v daném období k počtu svých mužských kolegů. Dále se zaměřuji na sektory, které zastupují. Cílem je zjistit, zda nizozemské političky zastupují oblasti, které se stereotypně připisují ženám oproti jiným, prestižním sektorům, které bývají hojně zastoupeny mužskými politiky. Dále zkoumám politické strany, jejichž jsou dané političky členky. V neposlední řadě se ve své analýze zaměřuji na vzdělání politiků, neboť vzdělání je důležitým faktorem pro vstup žen do politiky. Předpokládá se totiž, že politika je záležitost elity. Z tohoto důvodu by měl faktor vzdělání zvýšit zájem o danou oblast.

Resumé in het Duits

Das Thema dieser Diplomarbeit ist *Frauen in der Politik*. Seit Jahrhunderten wird die Politik vor allem als eine männliche Welt wahrgenommen, die vor Frauen geschlossen ist. Es dauerte lange Zeit und kostete viele Anstrengungen bis Frauen ein untrennbarer Teil dieser Welt wurden. In dieser Diplomarbeit konzentriere ich mich auf die Situation in den Niederländern. Die Niederlande werden traditionell als ein sehr tolerantes, demokratisches Land wahrgenommen. Aus diesem Grund interessiere ich mich für die niederländische Politik im Hinblick auf die Problematik der Frauen in der Politik. Ich analysiere primär Frauen in hohen Funktionen in der niederländischen Regierung, und nämlich Minister, Staatssekretär, Vize-minister und Ministerpräsident. Das Ziel dieser Arbeit ist festzustellen, ob Frauen in der niederländischen Regierung vertreten sind, und zwar in welcher Menge und Funktion. Verrichten sie nur eine repräsentative Funktion oder nehmen sie an der Führung des Landes aktiv teil? Mein Ziel ist aufgrund der Theorie und der nachfolgenden Analyse festzustellen, welche Rolle die niederländischen Politikerinnen in der Politik ihres Landes einnehmen und dadurch auf die Aktualität dieser Problematik hinzuweisen.

Diese Diplomarbeit ist auf 2 Teile verteilt, und zwar auf den theoretischen und praktischen Teil. Der theoretische Teil führt den Leser zuerst in die Problematik der Frauen in der Politik ein. Im ersten Teil beschäftige ich mich mit der Situation der Frauen in der Politik im Allgemeinen und erwähne hier die wichtigen Verträge, die durch Länder auf der ganzen Welt geschaffen wurden, um die Position der Frauen in der Politik zu verbessern. Weiter widme ich mich Theorien über Genderunterschieden in der Politik, Gebieten des Interesses von Politikerinnen, ihrer Repräsentation, der Problematik der Quotenregelung und nicht in der letzten Reihe auch Barrieren, die den Eintritt der Frauen in die Politik verhindern. Der theoretische Teil endet mit dem Kapitel über die politische Situation in den Niederländern. Zuerst führe ich den Leser in diese Problematik ein. Dann beschäftige ich mich mit der

Entstehung und Entwicklung des Wahlrechts für Frauen. Am Ende dieses Kapitels werden einige Politikerinnen dargestellt, die meiner Meinung nach die niederländische Politik wesentlich beeinflussten.

Der zweite Teil dieser Diplomarbeit besteht aus der Analyse der Politikerinnen in hohen politischen Funktionen in der niederländischen Regierung in den Jahren 1945 bis 2017. In der Analyse untersuche ich die Gesamtanzahl der Frauen in den untersuchten Funktionen und in der bestimmten Periode. Weiter konzentriere ich mich auf Bereiche, die sie besetzen. Mein Ziel ist festzustellen, ob die niederländischen Politikerinnen auch solche Bereiche besetzen, die den Frauen stereotyp zugeschrieben werden, im Vergleich zu anderen Prestigebereichen, die häufig Männer besetzen. Weiter untersuche ich die politischen Parteien, deren Mitglieder die untersuchten Politikerinnen sind. Nicht in der letzten Reihe interessiere ich mich für die Ausbildung von PolitikerInnen, denn die Ausbildung ist ein wichtiger Faktor für den Eintritt der Frauen in die Politik. Man setzt nämlich voraus, dass die Politik die Angelegenheit der Elite ist. Aus diesem Grund sollte der Faktor der Ausbildung ein Interesse für die Politik erhöhen.

Anotace

Jméno: Bc. Lucie Lechnerová

Název katedry a fakulty: Katedra nederlandistiky FF UP v Olomouci

Název práce: Politiek – een mannelijke wereld? De positie van vrouwen in de Nederlandse politiek

Vedoucí práce: Drs. Bas Hamers

Počet znaků: 116 854 (text práce, včetně mezer)

Počet stran: 88

Počet příloh: 2

Klíčová slova: politika, ženy, reprezentace, gender, bariéry, kvóty, oblasti zájmů, ženy v politice, Nizozemsko, volební právo

Krátká charakteristika: Tématem této diplomové práce jsou ženy ve vysokých funkcích v nizozemské politice. První část práce je teoretická a uvádí čtenáře do problematiky žen v politice. Věnuji se zde problematice genderu, kvótám či bariérám, které brání ženám vstoupit do politického světa. Dále zde popisuji historický vývoj volebního práva pro ženy v Nizozemsku a v neposlední řadě ve své práci představuji významné ženské političky v nizozemské historii. Druhá část diplomové práce se skládá z analýzy političek ve vysokých funkcích v letech 1945 – 2017 v nizozemské vládě. V analýze se zaměřuji jak na celkový počet žen v politice ve srovnání s jejich mužskými kolegy v daném období, tak i na funkce a sektory političek, ve kterých v daném období byly činné a na jejich vzdělání.